

Hajdúsági Tükör

11. évfolyam 4. szám

2018. december 20.

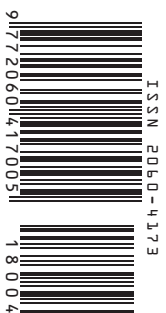
Kulturális és közéleti magazin

500 Ft

A tartalomból:

Ünnepek előtt	3	Dickens, Beckett és a fotóművészet	14
Hunyadi Mátyás	5	Szicíliai vecsernye	17
A tábornok, aki visszaszerezte Lengyelországot	8	Diplomáciatörténeti érdekességek III.	21

Dr. Varga Gyula

Ünnepek előtt

Beszélgetés Kiss Attila polgármesterrel

Milyen előnyei és kritériumai vannak a megyei jogú városi címnek? Ön szerint a mi városunk számára mit jelentene ez a besorolás?

Valójában ez egy történelmi elégtétel lenne nemcsak Hajdúszoboszló, de az egykori Hajdúkerület és annak települései számára is, hiszen 1876-ig a városunk a Hajdúkerület székhelyeként megyei város volt.

A jelenlegi szabályozás nem tér ki arra, hogy mely település lehet megyei jogú város, azonban azt tudjuk, hogy több ilyen státuszú város hasonló népességű, mint Bősörmény. Ráadásul jó néhány város (pl: Jászberény) szintén kerületi székhely volt, s ott is megfogalmazódott ez a gondolat.

Elsősorban városunk, főként elődeink munkájának az elismerése lenne ez a cím, de pénzügyi-gazdasági előnyei vannak. Magasabb állami támogatások és pályázati lehetőségek járnának vele. Összegezve a kezdeményezés egyszerre történelmi elégtételt és magasabb állami támogatást is jelent.

Hogyan sikerült az évünk gazdasági és pénzügyi téren?

Kezdünk visszatérni a 2015 előtti időszak működési modelljére: mára az állami juttatások figyelembe veszik a GE adócsökken-

tését, vagyis magasabb normatívát kapunk. Az elmúlt két évben minden területen visszafogott tervezést alkalmaztunk, amely azt eredményezte, hogy az idei évünk várhatóan működési hiány nélkül zárul, ugyanakkor teljesen még nem tudtuk ledolgozni a 2015-2016-os év hátralékait.

Milyen beruházások valósultak meg 2018-ban, illetve melyek vannak folyamatban?

Véglegesen befejeztük a húsfeldolgozó munkálatait, ezzel a térség egyik legmodernebb egységes feldolgozó kapacitása jött létre: megvalósult a „szántóföldtől az asztalig” program. Földjeinken a megtermelt takarmányt fogyasztják a Hajdú Tanyán levő jószágok, amelyeket levágva és feldolgozva konyháinkon használunk fel. A zöldséget-gyümölcsöt feldolgozva szintén konyháinkon hasznosítjuk.

Több mint 100 millió forintból felújítottuk a Városi Sportcsarnokot, így a jövőre jubiláló HTE csapatai és persze mindenki a mai kor igényeinek megfelelő teremben sportolhat.

Átadtuk a Csillagvár Óvoda Hétvezér utcai telephelyének bővítését, ezzel reményeink szerint a Középkertből immár valamennyi gyermeket fel tudjuk venni az intézménybe.

Elkészült a Polgármesteri Hivatal szigetelése, az eredeti nyílászárókat lecseréltük és

szigeteltük az épületet. Befejezéséhez közeledik a Szociális Szolgáltató Központ energetikai felújítása és a Napsugár Óvoda Wessprény utcai épületének felújítása. Mindezek élhetőbbé teszik városunkat, növelik népességmegtartó erőnket és vonzóbbá teszik Hajdúszoboszlóvá.

Azon dolgozunk, hogy a térségbe települő cégek és az ott dolgozók potenciális célpontnak, élhető lakhelynek tekintsék Bősörményt. 2010 óta 12,6 milliárd forint önkormányzati pályázati forrást hoztunk városunkba, amelyek a „gyümölcsöt” a következő években fogjuk élvezni.

Minden nagyobb költségvetés tartalmaz ún. vis maior keretet. Ezt a város felhasználja-e, s ha igen, az idén mire kellett adnia?

Az általános tartalék szolgál ilyen célokra, szerencsére nem nagyon kellett hozzányúlnunk. Van egy ún. intézményfelújítási keretünk, amelyből az önkormányzati épületek és lakások karbantartását, felújítását végezzük el évről évre, így viszonylag tervezhetőek ezek a kiadások.

Milyen a kapcsolat az önkormányzat és a történelmi egyházak között véleménye szerint?

Hagyományosan jó munkakapcsolatban vagyunk a református közösségekkel, a római és a görögkatolikus gyülekezettel és a baptista testvérekkel. Sok programot közösen szervezünk, illetve támogatunk. Az egyházak az intézmények és a temető fenntartásában is részt vállalnak, de hogy aktuális példát említsék, az adventi koszorú körül is közösen gyűlünk össze hétről – hétre.

Kiket fogadhattunk ebben az évben a programjainkon, rendezvényeinken?

Városunk egyre több vendéget fogad, a 2000-es évekhez képest kiemelkedően nőtt a hozzánk látogató turisták száma. Egyesületeink, sportklubjaink gyakran fogadnak testvértelepülésekről, vagy más városokból csoportokat. Programjainkon több államtitkár, parlamenti és megyei vezető vett részt, de érkeztek hozzánk az oroszországi Valdajból, a lengyel Krasnikból, az erdélyi Gyergyóalfaluból, Kárpátaljáról Beregszászról, Nagyszalontáról, magyar testvérvárosainkból Újronafőről és Harkányból, de vendégül láttuk a román konzult és a finn nagykövetet is.

Következnek a pihenés napjai. Polgármester úr és családja hogyan tölti a karácsonyt és a szilvesztert?

Rengeteget voltam úton az idén is, így nekem az a pihenés, ha együtt vagyunk. Itthon leszünk az ünnepek alatt, csak a családot látogatjuk meg és ők jönnek hozzánk.

Bízom benne, hogy olvasóinknak is jól fog telni az év vége, amelyhez boldog ünnepeket és jó egészséget kívánok.

Molnár Imre

Hunyadi Mátyás

„aki saskeselyűnél magasabbra szállt”

Hunyadi Mátyás, a magyar történelem, a népmesék, a mondák „Mátyás király”-a 1443. február 23-án született Kolozsváron, szülőháza ma is áll a város Óváránban, abban a Művészeti és Design Egyetem kapott helyet. Nagy királyunk nevét számos utca, tér, közintézmény őrzi szerte a Kárpát-medencében, Hajdúböszörményben a Mátyás király, Szilágyi Erzsébet, Korvin(Corvin) János, Hunyadi körutak utalnak a királyra és családjára. Mátyás, a leendő király gyermekkorát egy részét a városunkhoz közeli Debrecenben, a mai Vár, Csapó és Piac utca háromszögében épült Várban (Kastélyban) töltötte el. Arról nincs adatunk, hogy a közeli jelentős kereskedői oppidiumot, Böszörményt meglátogatta-e? Itt-tartózkodásáról Hegedűs Géza „Mátyás király Debrecenben” című drámája tudósít.

Ebben az évben ünnepeljük Mátyás születésének 575., királlyá választásának 560. évfordulóját. Az alábbiakban életének kevésbé ismert néhány mozzanatát villantja fel a tanulmány.

Mátyás király külleméről, személyiségéről a kortárs krónikák bőségesen írnak. Ezeket olvasva tudhatjuk meg többek között azt, hogy nagy királyunk nem volt szabályos szépség. Ahogy Galeotto Marzio írja: „inkább marsi, semmint vénuszi alkata volt.” Alacsony termetű, robosztus, széles vállú férfinak írják le, akinek szőke, vállig érő hullámos haja, széles szája és szokásosnál kissé nagyobb orra volt-sötétbarna szeme azonban mindig tűzben égett, és a leírások szerint ez volt „arcának legszebb része”. Ami pedig a leglényegesebb: Mátyást valami olyan lenyűgöző fenség vette körül, olyan karizma áradt belőle, hogy-mint a kortársak leírják-a legbüszkébb főurak is kicsinek, jelentéktelennek érezték magukat mellette. Nem csoda, ha a szövegekben rendszeresen hasonlítják az „állatok urá-

Mátyás király szülőháza Kolozsváron (Internet)

hoz”, az oroszlánhoz, azt állítva: „oroszlán volt ő a királyok között”- s ebben is hasonlított példaképéhez Attilához.

ZrínyiMiklós (1620-1664) a következőket írja Hunyadi Mátyásról: „nem minden időben születnek ilyen emberek, és vélhetően a természet nagyon sokat fáradozott azon, hogy egy ilyen embert tudott adni nekünk”. Elgondolkodtató, kissé misztikus hangulatú sorok, amelyek arra utalnak: Zrínyi talán tudott még valamit Mátyás király kilétével kapcsolatban, amit mi ma már nem. Ez összecseng a hagyomány-

nyal, amely még a nagy uralkodó életében terjedt: eszerint Isten nagyon sokáig dolgozott, míg megalkotta Hunyadi Mátyás lelkét. A mítosz arra utal, hogy Mátyás lelkét többnek tekintették egyszerűen egy királlyal: a „nehezen elkészülő lélek” ugyanis ősidők óta mágusok, táltosok, beavatott istenkirályok sajátja. Egy még döbbenetesebb Mátyás legenda szerint a király lelkét Isten hullócsillagokból készítette el. Vajon ez mit jelentett? Célzás volna a Hunyadiak vérvonalára, amelyben talán az egykori Árpád-háziakon keresztül a magyar táltoskirályok vére

Az ifjú Hunyadi Mátyás bevonulása Budára (Internet)

Tornyai Tibor: Mátyás megkoronázása (Internet) A koronázás a trónra lépés után hat évvel, 1464. március 29-én a székesfehérvári bazilikában történt

szállt tovább? Hunyadi Mátyás Kolozsvárott született, 1443. február 23.-án, az apja egyértelműen arra szánta, hogy saját politikai örökségét folytassa majd, így kiváló neveltetésben részesítette. Kevesen tudják, de a gyermek folyékonyan megtanult a magyaron kívül latinul, görögül, románul, csehül is.

A pálos évkönyvek szerint Mátyás király uralma idején egy bizonyos Gregorius, azaz Gergely atya volt a pálosok rendfőnöke. A legendából kiderül, hogy egy végtelenül karizmatikus, bölcs szerzetesről volt szó, aki nem volt híján a humornak sem-ezzel pedig méltó volt uralkodójához. Azt mesélik, Mátyás annyira ragasz-

kodott hozzá, hogy szinte lelki apjának tekintette, hosszú éjszakákat töltöttek együtt beszélgetéssel. Gergely atyáról feljegyeztek egy történetet, amely hűen tükrözi személyiségét. Volt a pálosok közt két szerzetes, akikről mindenki tudta, hogy gyenge pontjuk az evés... Nos, egyszer Gergely atya rajtakapta őket, amint böjtnapon egy eldugott sült kappanból lakmároztak a szobájukban. Mikor az atya be- nyitott. a két falánk barát halálra rémült. Ám düh, szidás helyett a rendfőnök a következővel fordult hozzájuk: "az Isten irtalmazzon nektek, amiért erre a finomságra nem hívtatok meg!" Ezután már hárman falatoztak a kappanból, miközben a

két szegényében majd elsüllyedő barát megfogadta, soha többé nem fognak torkoskodni. Így is történt- rendfőnök tehát zseniális pedagógiai érzékéről tett tanúságot...

Drakula mint sógor

Kevesen tudják, hogy a rettegett „Drakula”, III. Vlad Tepes (uralkodott: 1448, 1456-1462,1476) havasalföldi fejedelem egy időben Mátyás szövetségese volt. Olyannyira, hogy királyunk még unokahúgát, Szilágyi Jusztinát is hozzá adta feleségül, aki egy orosz forrás szerint két gyermeket is szült a román vajdának. Természetesen ez nem jelenti azt, hogy Mátyás ne tudott volna Vlad vajda kegyetlenkedéseiről, részben ezek miatt, részben a törökkel való lepaktálás miatt mozdította el tisztségéből. Korábbi szövetségük oka az volt, hogy-el kell ismerni- Vlad akkor még keményen harcolt a törökök ellen, akik hódításukkal Magyarországot is fenyegették. Egy döbbenetes régészeti felfedezés bebizonyította: Vlad vajdát Mátyás Pécsen tartotta házi őrizetben, s egykori házának pincéje 2009-ben elő is került.

Háromszor is fejére szállt a Szent Korona

Mátyás prágai „tanuló éveinek” az vetett végett, hogy meghalt az őt fogságban tartó V. László király. A fiatal Hunyadi így hazatérhetett Magyarországra, hogy ott-nagybátyja akaratának megfelelően-rögtön „belevesse magát” a politikai életbe. Így is történt: a kialakuló hatalmi űrben 1458. január 24.-én az összegyűlt magyar nemesi rendek a Duna jegén királlyá kiáltják ki a 15 esztendőes Hunyadi Mátyást. Erről a valóban üstökösszerű felemelkedésről számos anekdota úgy tudja, hogy misztikus erők is közrejátszottak benne. Az egyik történet szerint például az épp prágai száműzetését töltő Mátyás nem hitt benne, hogy valaha is hazatérhet-ezért, mikor azt mondták neki, király lesz belőle, a kezében tartott ostor-

Forrás: Internet

nyélre mutatva azt felelte „akkor leszek király, mikor ez az ostornyél kiszövell” Csodák-csodája, abban a pillanatban az ostornyél zöld leveleket hajtott... De a koronázáson sem maradtak el a „parajelenségek”: úgy mesélik, a magyar Szent Koronát az ujjongó tömeg feldobta a magasba, és az csodás módon Mátyás fejére hullt. Még kétszer megismételték a korona „röptetését”, és mind a három alkalommal az ifjú Hunyadi homlokára szállt a magyar királyi ékszer. Így mindenki láthatta, hogy Mátyást maguk az égi erők szánják Magyarország trónjára. Több népmonda azt is hozzáteszi: a gazdag főurak felbőszültek azon, hogy a korona nem közülük valakire, hanem az „alacsony származású” Hunyadi fiúra száll. Ám nem lehetett mit tenni: amikor harmadjára dobták fel, a Szent Korona akkor is Mátyást választotta... Ez azért érdekes epizód, mert például a brit-kelta hagyományban ugyanígy háromszor próbálkoznak azzal, hogy kihúzzák a sziklából a bele szúrt Excaliburt, a híres kardot – ám ez mindhárom alkalommal nem a bárók, lovagoknak, hanem egy Artur nevű „szolgavadéknak” sikerül...

Királyi csillagvizsgáló Budán

Mátyás csillagvizsgálóját utóda, a gyengekezűnek ismert II. Ulászló („Dobzse László”, 1490-1516) is használta-lévén ő is rajongott az asztrológiáért. Amíg a török korban el nem pusztult, a „csillagda”, a budai vár leglátványosabb részének számított. Erről számol be egy bizonyos báró Vratiszláv is, aki 1591-ben járt Budán, a következőket írva: „innen egy folyosóba, azután pedig a kerek szobába jutottunk, hol Mátyás király idejében kápolna volt. E kápolnából a folyosó ama szobába vagyis terembe vezet, hol hajdan Mátyás király könyvtára állt. Itt az egész égboltozat az égitestekkel és azok pályájával látható lefestve, továbbá két szemközt álló csillagvizsgáló torony, ezzel a felirattal: Cum Rex Mathias suscepit Boemae Gentis erat simi is lucida forma Poli. Azaz. „amikor Mátyás király átvette ezen nemzet jogát, épp ilyen volt a Sarkcsillag ragyogó formája.” Azt, hogy ez a felirat volt itt látható, több forrás is megerősíti. Mátyás tehát azt a csillagállást ábrázoltatta Várban lévő „asztro - központja” falán, amely a trónra lépése éjszakáján volt látható. Az sem véletlen, hogy épp a Sarkcsillagot emeli ki: ez a csillag az ősmagyar táltos-asztrológiában is központi szerepet játszott, mint az uralkodókat védő és jelképező égitest. Ahogyan ugyanis a Mindenség középpontjának a Sarkcsillag számít, úgy az ország „központi csillaga”, „Sarkcsillaga” nem más, mint a király...

„Az egyik hollós siratja a másik hollóst”

Ezek után érthetővé válik a következő titokzatos mondat, amelyet a pálos évkönyvekben olvashatunk az 1490. április 6-i nap bejegyzésében: „Az egyik hollós siratja a másik hollóst.” Azaz: „hollós” pálosok gyászolják a „Nagy Hollóst”- ahogyan sokan hivatkoznak rá: Corvin, azaz Hollós Mátyás királyt. A nagy uralkodó távozása éppen olyan rejtélyes, mint amennyi titkot, rejtélyt ő maga hordozott életében. 47 évesen hunyt el, élete virágjában, akkor, amikor külpolitikai elismertsége, királyi küldetése a csúcsra került... Nem csoda hát, ha sokan felteszik a kérdést: lehet hogy éppen ezért, sikeresége miatt kellett meghalnia? Lehet, hogy irigyei, politikai ellenfelei végeztek vele? Nos, a hivatalosnak mondott történelmi álláspont máig

Beatrix királyné és Mátyás király (Internet)

tagadja ezt. Szerintük a királlyal „csak” agyvérzés vagy szívroham végzett. Egy másik verzió: Bonfini beszámol róla, hogy az udvari pletykák szerint Mátyást megmérgezték, s a gyilkosság mögött állítólag Beatrix (1457-1508), a második felesége állt. Beatrix már eleve azért volt sokaknak „gyanús”, mert a király házassága vele nemcsak gyermektelen, de köztudottan boldogtalan volt. Ennek ellent mond az a tény, hogy az elhunyt magyar uralkodó felesége mindig politikailag súlytalan személyé és fölösleges „kolonccá” vált az országnak, arra pedig semmi remény nem volt, hogy Beatrixot a magyar nemesség trónra emelje. Ergo: Beatrixnak nem volt érdeke megmérgezni a királyt.

Mátyás halálának misztikus mozzanataira szintén Szántai hívja fel a figyelmet. Például arra, hogy Mátyás király előre megérezte, hogy nagy héten, húsvét ünnepén fog meghalni, s fel is készült a távozásra. Pedig erre nem lett volna reális oka, hiszen erőteljes ember volt, aki jó egészséggel élt. Vajon tudott vagy sejtett valamit arról, hogy valakik az életére törnek...?

Bonfini részletesen leírja a nagy király utolsó óráit. Virágvasárnap a király ünnepi rendezvényeken vett részt Bécsben, majd vacsora következett. Mátyás fűgét kívánt, mire állítólag a királyné hozott neki ebből a kedvenc gyümölcséből. Ám miután beleharapott, a király dühbe gurult, mondván: ez a füge romlott, mert valamilyen kellemetlen íze van... Ezután Mátyás hirtelen rosszul lett: szédült és arra panaszkodott, hogy nem lát semmit elsőtétül ellőtte a világ. A modern orvos tudomány szerint mindez utalhat felszökő vérnyomásra, de mérgezés is produkálhat ilyen tüneteket. Az agyvérzés elméletnek viszont ellentmond az, hogy a királynak a gyomrában is iszonyú fájdalma volt. Mátyást lefektették hálószobájában, és végig Beatrix volt mellette. A királynak egész éjjel szörnyű kínjai voltak: sóhajtozott, és Jézust szólólgatta. Végül április 6-án kedden reggel elhunyt. Egy korabeli anekdota szerint volt Mátyásnak két szelídített orozlánja, amelyek gazdájuk halála pillanatában felüvöltöttek, majd elpusztultak-noha addig semmi bajuk nem volt... Soha egyetlen király sem gyászolt úgy a magyarság, mint Hunyadi Mátyást. A fájdalom ami végig hullámozott az országon, talán csak ahhoz hasonlítható, amit a

hunok érezhettek Attila halálakor. Már a korban megfogalmazódott a híres szállóige, miszerint „meghalt Mátyás király, oda az igazság”-és valóban Mátyás halálával az életműve is sírba szállt, mivel utódai nem voltak képesek azt megőrizni. Ezek után ismét feltesszük a kérdést: vajon jól ismerjük az igazi Hunyadi Mátyást? Van egy nagy király, akit a krónikáink élénk állítanak, van a népmondánk álruhában igazságot osztó hőse, és mint kiderült létezett egy „misztikus” Mátyás is. S hogy melyik volt az igazi? Nem tudhatjuk: talán mindegyikük egyszerre, ám a legszebben ismét Zrínyi Miklós mondja ki, kit vesztettünk Mátyás korai halálával: egy királyt, aki saskeselyűket szalasztott meg, „aki saskeselyűnél magasabba szállt, és vitézségével, állhatatosságával, erejével felülmúlt mindenkit...”

IRODALOM:

Kubinyi András: Mátyás király. Budapest: Vince, 2001.

Fraknoi Vilmos: Hunyadi Mátyás király 1440-1490 História antik Könyvesház, 2010.

Pálosfalvi Tamás: Igazságos volt-e Mátyás király? Korunk 2012, 23. évf., 3. sz., 21-26.

Galeotto Marzio: Mátyás királynak kiváló, bölcs, tréfás mondásairól és tetteiről szóló könyv. Magyar Helikon, 1977.

Gróf Zrínyi Miklós: Mátyás király életéről való elmélkedések (1656)

Szántai Lajos: Mátyás király <https://www.youtube.com/watch?v=VBoGNK0Evi0>

https://hu.wikipedia.org/wiki/I._M%C3%A1ty%C3%A1s_magyar_kir%C3%A1ly

Harmath Árpád Péter: Öt érdekesség Mátyás királyról https://jegyzettar.blog.hu/2017/09/23/ot_erdekesseg_matyas_kiralyrol

Dr. Mester Attila

A tábornok, aki visszaszerezte Lengyelországot

Józef Piłsudski

Fotó: Internet

Idén ünnepelték a lengyel függetlenség visszanyerésének 100. évfordulóját. A minden év november 11-én látványos külsőségek mellett megtartott emléknapon az ország függetlenségének, ténylegesen önálló állami létének 1918-as visszanyerésére emlékeznek a lengyelek, s a díszes felvonulások, ismertterjesztő és szórakoztató televíziós-, valamint rádióműsorok, illetve ekkorra időzítve megjelenő új publikációk, szoboravató ünnepségek kedvelt, jelképpé vált témája Józef Piłsudski tábornok alakja. Az ő nevéhez kötik ugyanis a Nagy Háborút követően frissen visszaszerzett lengyel függetlenség megszerzését és megvédését, s eme tettének köszönhető-

en a lengyel történelem egyik legkedveltebb alakjának számít ma is.

Ahhoz, hogy milyen út vezetett hírnevét és (mondhatni) kultuszát megalapozó tetteihez, nagyon fontos röviden megismernünk fiatalkorával, mely világnézetének kiindulópontját képezte. Józef Klemens Piłsudski 1867. december 5-én látott napvilágot egy elszegényedett lengyel nemesi család második fiúgyermekéeként, a ma Litvániához, akkor viszont még Oroszországhoz tartozó Zулówban. A Lengyel-Litván Unió idejében a Litván Nagyfejedelemség részét képező területen a lengyel, orosz és litván népesség keveredett, a Piłsudski család (habár egye-

sek szerint litván gyökerei is voltak) a lengyel hazafias tradíciókat ápolta. A fiatal Józef a wilnói (ma Vilnius) orosz gimnáziumban tanult, viszont azt meg kell jegyezni, hogy nem túl nagy lelkesedéssel. A lengyel származására büszke család ugyanis igyekezett kijátszani az orosz kormány nemzetiségellenes és oroszosító törekvéseit, így például az édesanya, Maria Bilewicz, gyermekeinek otthon lengyel történelmet és irodalmat tanított - annak ellenére is, hogy ezek oktatását az orosz hatóságok szigorúan tiltották. A családfő, az idősebb Józef pedig az 1863-1864-es januári felkelés idején az orosz megszállás ellen harcolt, így igazán érthető, hogy a fiatal Józef is magáénak vallotta a lengyel hazafiságot, valamint a szó szoros értelemben vett oroszellenességet is. A korabeli lengyel-orosz viszonyra jellemző nemzetiségi-vallási ellentétek is megjelentek ebben a beállítottságban, hiszen katolikus lengyelként igencsak vonakodott a kötelező orosz nyelvű ortodox istentiszteleteken való részvételtől is. Ellenérzései a wilnói, majd pedig a harkovi egyetemen folytatott orvosi tanulmányai alatt is megmaradtak, sőt végül mindez oda vezetett, hogy részt vett egy oroszellenes diák-összeesküvésben is. A szervezkedés megbukott, s a fiatal, még csak 20 éves Piłsudskit öt évnnyi kényszer-száműzésre küldték - Szibériába.

Száműzése alatt sajátos módon lehetősége nyílt fegyveres szolgálatra is, melyet önként el is vállalt, ezzel tudatosan, harcászati és stratégiai ismereteket szerezve készítette fel magát hazája remélt és vágyott, katonai úton történő felszabadítására. Ezt szem előtt tartva igyekezett minél hamarabb, minél több katonai tudásra és tapasztalatra szert tenni, ahogy azt sok más, vele hasonló nézeteket valló honfitársa is tette. Közben pedig várta a pillanatot, amikor az európai nagyhatalmak küszöbön álló, sokak által várt és előre megjósolt összezapása megnyitja majd a lehetőséget terveik véghezvitelére. A szabad Lengyelország megteremtésére irányuló szervezkedést hazatérése után is folytatta. Belépett az akkoriban népszerűvé váló Lengyel Szocialista Pártba, mely annak ellenére, hogy baloldalinak számított, a többi hasonló politikai szerveződéssel ellentétben a lengyel függetlenség ügyét képviselte. Habár Piłsudski hamarosan befolyásos tagja, majd pedig vezetője is lett a szocialista pártnak, egy idő után mégis csalódnia kellett, s később szakított is a baloldali irányzatokkal. Az orosz hatóságokkal való folyamatos konfliktusai miatt 1901-től az osztrák fennhatóság alatt lévő, ám szintén lengyel Galíciában és Krakkóban folytatta tevékenységét. 1905-ben megalapította a Harci Szövetséget, mely a lengyelek katonai kiképzésének támogatásával és lövészegyletek létrehozásával szintén a leendő független lengyel haderő alapjainak megteremtését szolgálta. Ügyes politikát folytatva ehhez 1908-tól sikerült megkapnia az Osztrák-Magyar-Monarchia vezérkarának támogatását is, melyért cserébe a szö-

Fotó: Internet

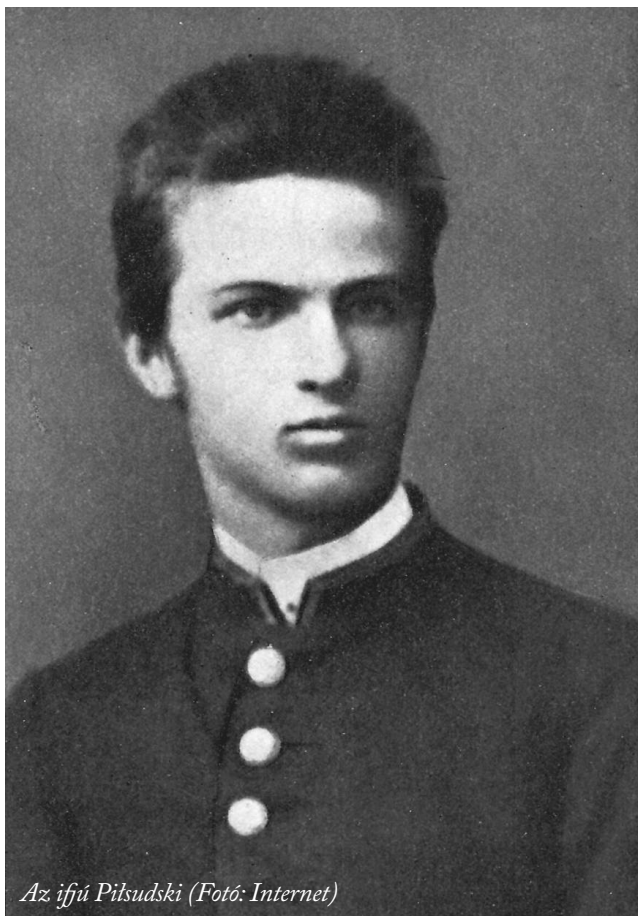

vetségnek annyit kellett vállalnia, hogy egy esetleges orosz–osztrák fegyveres konfliktus esetén a lengyel katonák az Osztrák-Magyar-Monarchia oldalán vesznek részt a harcokban.

És pont így is történt: mivel Piłsudski Oroszországot látta a lengyel függetlenség legnagyobb ellenségének, a Harci Szövetség tevékenysége nyomán létrejött lengyel légiók az első világháborúban a Monarchia és a Német Birodalom oldalán vettek részt a harcokban. Az 1914-ben Varsóban megalakult lengyel nemzeti kormány Józef Piłsudskit nevezte ki a Lengyel Légió néven egyesített lengyel haderő főparancsnokává, méghozzá tábornoki rangban. Ettől kezdve a lengyel egységek (és Piłsudski) feladata annyiban állt volna, hogy szolgálói módon segítsék a saját nagyhatalmi céljaikért küzdő Osztrák-Magyar-Monarchiát és a Német Birodalmat. Csakhogy a lengyel tábornok ekkor is hű maradt célkitűzéséhez, s a lengyel függetlenség ügyéhez való makacs ragaszkodása és a lengyel érdekek mellett való kiállása sok borsot tört a német és osztrák vezetők orra alá. Kitarása azonban mégis meghozta a gyümölcsét, ugyanis 1916-ban végül a központi hatalmak is beleegyeztek egy, az oroszoktól elfoglalt lengyel területeken kialakított félig autonóm lengyel állam létrehozásába. Ez az állam, melyet egy ideiglenes államtanács irányított, s melynek katonai vezetője Piłsudski tábornok lett, már egy nagy lépés volt a független Lengyelország létrehozása felé, de még mindig nagyon kevés volt ahhoz képest, ami a tábornok szemé előtt lebegett. S hamarosan ki is derült, hogy igazi függetlenségről ebben a formában nem lehet szó: amikor 1917 tavaszán a tábornok megtagadta, hogy az ideiglenes len-

gyel állam katonái felesküdjenek a németekre, Magdeburgba internálták – s a háború végéig ott is tartották.

Abszurd módon Lengyelország függetlenségének ügyben csak akkor következett be újabb fordulat, amikor Piłsudski lengyel államának szövetségesei, az Osztrák-Magyar-Monarchia és a Német Birodalom elvesztették a háborút. Európa határvonalait a győztesek újrarajzolták, s ez a nagy mesterséges

Az ifjú Piłsudski (Fotó: Internet)

átrendezés sok lehetőséget tartogatott magában (mint később kiderült, egy újabb világháborút, valamint máig ható következményeket is magában foglalt még, de ez egy másik publikáció témája lehetne). Még 1917 augusztusában létrejött Párizsban az összes lengyel politikai érdekcsoportot képviselő Lengyel Nemzeti Bizottság, s ezt az Antant hatalmak a lengyelek hivatalos képviselőjének és hadviselő félnek ismerték el. A Lengyel Nemzeti Tanácsa átalakuló bizottság lengyel hadifoglyokból, valamint nyugaton élő lengyelekből 50.000 fős hadsereget állított fel Haller tábornok parancsnoksága alatt, s ez a haderő be is kapcsolódott a németek elleni harcokba. 1918-ban a lengyelek által életre hívott régenstanács a varsói és a párizsi lengyel politikusok együttes bevonásával alakított kormányt, valamint felállították a hazai lengyel hadsereget is, melynek élére Piłsudski tábornokot nevezték ki. Ő volt ugyanis az egyetlen tekintély, akit a lengyel társadalom minden rétege feltétel nélkül elfogadott, s aki így képes volt uralni az immár valóban újjászületni látszó, ám még sok fenyegetéssel (pl a bolsevik terjeszkedéssel) szembenézni kénytelen Lengyelországban kialakult zűrzavaros helyzetet. Érdekes adalék, mely jól mutatja az akkori viszonyokat, hogy a magdeburgi internálásból visszatérő tábornoknak nagy gondot okozott, hogy hogyan oldja meg azt, hogy katonái előtt legalább valamennyire szalonképesen jelenhessen meg – ruházata ugyanis addigra teljesen megkopott, tönkrement. Hirtelen ötlettől vezérelve felvette korábbi szürke légiós egyenruháját, s a továbbiakban ez is maradt ismertetőjegye – az utókor emlékeztében is máig ez a kép él róla.

Fotó: Internet

A régenstanács teljes hatalmát a hazatérő Piłsudskinak adta át. Fontos megjegyezni azonban, hogy nem arról volt szó, hogy a tábornok egyeduralomra tört volna: nem megragadta a hatalmat, hanem egyszerűen ráruházták azt. Azt pedig, hogy ez a döntés valójában mennyire is helyes volt, hamarosan a történelem igazolták: Lengyelországnak igencsak szüksége volt egy gyors és hatékony döntésekre képes vezetőre a következő években, amikor a nehezen kiharcolt függet-

lenséget kellett megvédeni a belső és külső támadásoktól.

A hazai kommunisták, akik oroszországi elvtársaikhoz hasonlóan a kapitalista rendszer szétzúzásától várták a problémák megoldását, csak a kisebb problémát jelentették. 1920-ban ugyanis az ukrán területek kérdése újfent háborút robbantott ki az éppen csak stabilizálódó Lengyelország és az átmenetileg függetlenné váló Ukrajna, majd pedig a bolsevik orosz állam között. Az egész konfliktus lengyel katonai fellépéssel kezdődött: a világháborút lezáró békeszerződések nyomán igen sok lengyel rekedt Lengyelország keleti határain túl, immár Ukrajnához tartozó területeken. Ezen, lengyel többségű területek visszaszerzéséért, valamint a rohamosan terjedő bolsevik fenyegetés elleni védekezés céljából lengyel csapatok hatoltak be Ukrajna területére. A kezdeti lengyel sikerek azonban nem sokáig tartottak, s a szovjet-orosz csapatok hamarosan ellentámadásba lendültek. Veszélybe került nem csak Lengyelország léte, de a lengyel főváros eleste könnyen Európa bolsevizálódását is okozhatta volna. Az, hogy ennek sikerült megálljt parancsolni, és megmenteni Lengyelországot, valamint Európát is, Piłsudski tábornok soha nem múló érdeme. A vörös haderőt vezető Mihail Tuhacsevszkij Lenin utasítása alapján kiadott hadparancsa világosan mutatja a bolsevikok céljait: „Lengyelország hulláján keresztül vezet az út a világforradalom felé!” A lengyeleknek azonban sikerült a

szinte lehetetlen – a lengyel történetírásban csak „visztulai csodaként” emlegetett varsói csatában sikerült megállítaniuk az ellenség rohamát. Az akkorra hatalmas veszteségeket szenvedett, utolsó tartalékait is mozgósító lengyel haderő katonái fejenként összesen hat-hét töténnyel várták a vörös katonák mindent elsöprő rohamát, amikor is befutottak a frontra a Magyarország által küldött segélyszállítmányok – elsősorban lőszer. Franciaország mellett a háborút elvesztő, és a trianoni békediktátum rendelkezései által megcsönkített Magyarország volt az egyetlen állam, amely kézzelfogható segítséget nyújtott a lengyeleknek a védekezéshez: sőt, minden nélkülözhető lőszerkészletét a lengyelek rendelkezésére bocsátotta! Az idejében érkező utánpótlás birtokában Piłsudski tábornok a Vörös Hadsereg frontjának gyenge pontján indított, személyesen vezetett ellentámadással képes volt az utolsó pillanatban vesztes helyzetből győzelmet aratni. Varsó felszabadult a köré vont gyűrű szorításából, a bolsevik hadak több tízezer elesett katonát hátrahagyva elmenekültek, Lengyelország pedig megmenekült. A győzelem olyan hihetetlennek tűnt, hogy a „visztulai csodát” egyesek valóban csodával magyarázták: a döntő harcok éppen augusztus 15-ére, Mária mennybemenetelének ünnepére estek. Ez a dátum ma nemzeti ünnepnap, a Lengyel Hadsereg napja.

A csodával határos győzelem és a rend helyreállítása után az addigra nemzeti hősné kijáró tisztelettel övezett Piłsudski marsall látszólag visszavonult a politikai tevékenységtől és kizárólag katonai kérdésekkel, a hadsereg modernizálásával foglalkozott. Önként vállalt visszavonulásához nagyban hozzájárult az is, hogy 1923-ban a lengyel kormányban fő ellenfelei, a Nemzeti Demokrata Párt tagjai kerültek túlsúlyba, s ez nyilván korlátozta lehetőségeit. Érdekes módon

Az államfő
(Fotó: Internet)

Bialystok

épp ez a tendencia vezetett visszatéréséhez is, ugyanis amikor két év múlva, 1925-ben a kormány megpróbálta a hadseregben betöltött szerepét is korlátozni, Piłsudski a pozícióját katonai megoldással stabilizálta: 1926. május 11-én hozzá hű ezredek élén rövid összecsapások kíséretében elfoglalta Varsót. Ismét fontos azonban megjegyezni, hogy célja ezúttal sem a teljhatalom volt: nem vezetett be katonai diktatúrát annak ellenére sem, hogy minden lehetősége adott lett volna rá. Sőt, a védnöksége alatt újjáalakuló kormányban is csak hadügyminiszteri tisztséget vállalt (illetve később 3 évig ideiglenes miniszterelnök is volt). Habár részben korlátozta a parlament tevékenységét, soha nem vetett véget a parlamenti demokráciának, csupán a parlament és a szenátus hatalmának korlátozása mellett növelte a köztársasági elnök és a kormány befolyását. Hátralévő éveiben inkább külpolitikai kérdésekkel foglalkozott szívesen, a korábbi francia irányultsággal szemben Anglia, Németország és a Szovjetunió felé is nyitott. Európa-szerte elismert politikussá vált – Lengyelország pedig komoly nemzetközi tényezővé.

Amikor 1935. május 12-én Varsóban meghalt, az egész lengyel nemzet gyászba borult. A krakkói Wawel várának Szent Szaniszló és Szent Vencel-székesegyházában helyezték örök nyugalomra – ott, ahol 19 lengyel király, Józef Poniatowski herceg, Tadeusz Kościuszko, az Anjou-ház

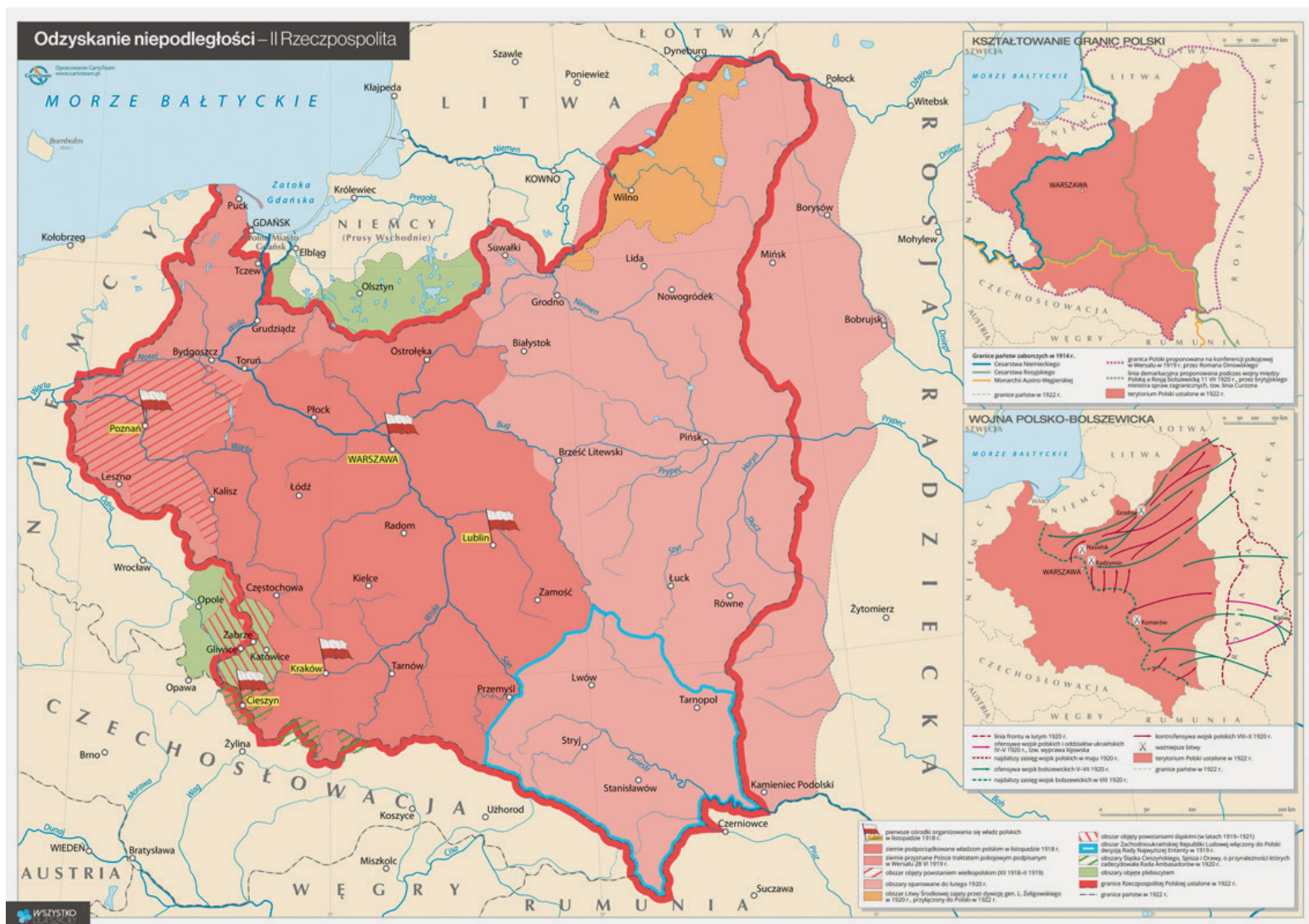
magyar királyi ágából származó Szent Hedvig, Báthori István, valamint sok lengyel kiválóság is örök álmát alussza. Habár tetteivel, főleg az utókor kommunista történetírásának torzításai nyomán többször vonta magára a nacionalista és diktatórikus jelzőket, végül mára mindenki elismerte igaz hazafiságát, hazaszeretetét és államteremtő tevékenységének helyességét. Sőt, mára szinte nagyobb tisztelet övezi személyét, mint éle-

tére épített Piłsudski-halom is. Apró adalék, hogy hazánkban is található emléktáblája, méghozzá Budapesten, a XII. kerületi Apor Vilmos tér 2. alatt. Emlékét számtalan film is őrzi, említésként érdeklődésre tarthat számot Jerzy Hoffman sokat kritizált, ám hiánypótló „A varsói csata, 1920” (Bitwa Warszawska, 1920) című 2011-es filmje, valamint Michal Rosa jövőre megjelenő „Piłsudski” című alkotása. Ami a könyveket illeti, Piłsudski emléke talán itt él a legélénkebben: rengeteg életrajzi munka, regény, memoár jelent meg a tábornokról, melyek közül az utóbbi időben kiemelkedő alkotás Bohdan Urbankowski „Józef Piłsudski. Marzyciel i strateg” (Józef Piłsudski. Álmodozó és stratég) című 2017-ben kiadott 1024 oldalas munkája.

A lengyel állam függetlenségének kivívójaként és védelmezőjeként tisztelt Józef Piłsudski emlékét még egy újabb világháború, majd több évtizednyi kommunista diktatúra sem tudta sem feledtetni, sem pedig elhomályosítani. Öröksége pedig ma is eleven – Lengyelország ma is büszke és független állam, és polgárai nem hagyják a múlt kódéba veszni a nehéz, de büszkeségre is okot adó történelmüket. És talán éppen ez biztosítja leginkább Lengyelország függetlenségének fennmaradását a jövőben is.

...nem arról volt szó, hogy a tábornok egyeduralomra tört volna: nem megragadta a hatalmat, hanem egyszerűen ráruházták azt.

tében (ellentétben a némileg hasonló pályát bejárt Horthyval) – igazi nemzeti hősként tekintenek rá. Szinte minden lengyel városban van róla elnevezett utca, tér, sőt Krakóban a nevét viseli az 1937-ben a tisztele-

Az önálló lengyel köztársaság térképe az I. Világháború után

Forrás: www.wszystkodlaszkoly.pl

Dr. Varga Gyula

Dickens, Beckett és a fotóművészet

Interjú Jeremy Parrott-tal

Nemrég mutatták be a Mozaikon c. kiállítást Hajdúböszörményben. Mi fűzi Önt a városhoz?

Több mint 15 éve vagyok Hajdúböszörmény rendszeres látogatója, mivel itt él a fiam, Gábor, aki a Bocskai István Gimnázium tanulója. Hajdúböszörményben lakik édesanyja, Nemes Magdolna is, aki adjunktus a Debreceni Egyetem Gyermeknevelési és Gyógypedagógiai Karán.

Életrajzát olvasva meglepően sok dologgal foglalkozik, talán egy kicsit magamra is emlékeztet – a squasht kivéve –, afféle „uomo di rinascimento”. Valóban reneszánsz embernek tartja magát?

Nagyon hízelgő megjelölés, de nem hinném, hogy lehetséges igaz reneszánsz embernek lenni a 19. század vége után, amikor a különböző tudományok szakmákká váltak a tudás olyan területei helyett, amelyeket tehetséges és önmotivált amatőrök tanulmányoznak. Ennek ellenére mindig is a tevékenységek és tudományterületek széles skálája érdekelt. Az egyetemen francia szakon végeztem, de tanultam spanyolt, németet és latint is, mielőtt a modern nyelvek tanára lettem. Ezután Délkelet-Ázsiába utaztam, ahol Kalimantánban és Sarawakban törzsi

népek közt éltem, majd egy buddhista kolostorba mentem Thaiföldre, ahol megtanultam az indonéz és a thai nyelvet is. A magyar a hetedik idegen nyelvem. Jelenleg, mint teljesen szabadúszó, nem kell magamat semmilyen, általam végzett munka keretei közt meghatároznom, és azt mondhatom, hogy amikor valamilyen tevékenységet végzek, az a tevékenység ideiglenesen definiál engem. Így többek között író, irodalmi nyomozó, lektor, fordító, életrajz-író, antikvárius, könyvkötő, fotográfus, snooker-játékos, borkészítő, squash-játékos vagyok és rendszeresen adok elő nemzetközi konferenciákon.

Más. Tudom, hogy Beckett és Dickens kutatója, az utóbbi publicisztikai munkásságáról most jelenik meg egy műve. A magyar átlagolvasó szemében Dickens a jóindulatú David Copperfield, én pedig a „megértő realizmus” képviselőjének tartom, akárcsak néhány magyar íróval együtt. Milyen volt publicistának?

Charles Dickens 14 regény, számos karácsonyi történet, néhány amerikai és olaszországi utazás, Anglia történelmének és Krisztus életének írója volt. És ha ez nem volna elég, termékeny újságíró volt és a különböző folyóiratoknál megjelent írásait nemrég négy vaskos kötetbe gyűjtötték össze. Ennek elle-

nére nem általánosan ismert, hogy eredetileg Dickens egyik regénye sem könyv formájában jelent meg, és sosem fejezte be az adott regényt, amíg az eleje el nem kezdett nyomtatásban megjelenni. Ez azért volt, mert eredetileg minden regénye vagy heti, vagy havi részletekben jelent meg újságokban, sokszor folytatásos történetként. Dickens maga híres volt arról, hogy számos magazint szerkesztett: „Bentley’s Miscellany”, amelyben Twist Olivér először jelent meg; „Household Words” (1850-59), amelynek Dickens társtulajdonosa volt, és az „All the Year Round” (1859-1870), amely teljes mértékben a sajátja volt és amelyben legnagyobb regényei, a „Két város regénye” és a „Szép remények” először megjelentek. Abban, ahogyan én bevonódtam Dickens tanulmányozásába, van valami tündérmese-szerű, amelyet megpróbálok nagy vonalakban elmesélni. Dickens saját írásain kívül a legtöbb történet, cikk és költemény, amely a heti vegyes írások között jelent meg, anonim módon került közre és a cég feljegyzései majdnem 150 évre eltűntek. Felhasználva bibliofil és irodalmi nyomozói szakértelmeimet, felkutattam és most nálam van Dickens személyes gyűjteménye, 10 évnyi All the Year Round, amely a margókon lévő ceruzafeljegyzések formájában őrzi a szövegírók százainak a nevét – közülük néhányan híresek, mások

Charles Dickens (fotó: Internet)

nem (de gyakran így is lenyűgözőek!). Ez a felfedezés főcímmé vált a világsajtóban és a hír az interneten is elterjedt, majd miután egy belgiumi konferencián 2015-ben bemutattam a köteteket, az „A század irodalmi felfedezése” címkét kapta. Másnap, amikor Londonba érkeztem, ott várt a BBC, a The Times, a The Guardian és a The Independent, és mindannyian velem akartak beszélni – ez volt az a 15 perc hírnév, amelyet Andy Warhol jóslt mindnyájunknak. A rengeteg izgalom és esemény után kaptam egy ajánlatot a Yale University Press-től, hogy a felfedezésemről írjak egy tudományos munkát, és gyakorlatilag egyik napról a másikra Samuel Beckett-tudósból Dickens-tudóssá váltam. Életem során olvastam már Dickens-t és nagyon szeretem is, de sosem tanulmányoztam az életét vagy bármely munkáját a tudományos karrierem során. Mégis, most, három évvel a felkérés után egy 500 és egy 300 oldalas, Dickens szerkesztői munkájáról szóló könyvem is publikálásra készen áll (nagyjából 300 minibiográfiát írtam a folyóiratához hozzájáruló írókról), illetve elkészült egy bibliografikus tanulmány is a műveinek még életében történt kiadásairól. Publikáltam három cikket a Dickensian-ben és még hármat a Dickens Quarterly-ben és Európa-szerte tartottam már sikeres plenáris előadásokat és konferencia-előadásokat – úgy, hogy korábban sosem tanulmányoztam vagy tanítottam Dickens egyetlen munkáját sem,

de még a 19. századi angol irodalmat sem! Magam sem hittem volna, de az emberi agy nagyon agilis, és én mindig is erősen hittem az autodidaktizmusban. Ez olyasmi, amit az apámtól örököltem és remélem, továbbadom majd a saját gyerekeimnek is: ha van, ami motiváljon, megtaníthatsz magadnak bármit vagy megtanulhatsz bármit. Térjünk vissza aki kiváló újságíró volt megkapó, eredeti, szó-rakoztató szófordulatokkal és kiváló szemével a részletekhez. Annak ellenére, hogy a fiatalabb olvasók, akik figyelmének hossza a twitterhez van méretezve, úgy tartják, hogy terjedős és nehezen érthető, Dickens még mindig messze a legnépszerűbb 19. századi író a földkerekségen.

Nos, Becketttről írott művének címe: Onomasticon. A szó a név változására utal. Mi vezette ennek a műnek a megírására?

Samuel Beckett mindig is a kedvenc író volt. Leginkább a „Godot-ra várva” című darabját ismerik, pedig Beckett ragyogó és befolyásos regényíró is volt. Habár első nyelve az angol volt, legsikeresebb műveit franciául írta és visszafordította őket angolra! A kritikus Roland Barthes szerint a névadás az irodalmi művész alapvető kreatív tette, és Beckett esetében ez olyan terület, amelyben tisztán megnyilvánul zsenije. Becketttről írt könyvemben analizálom a rejtett jelentéseket mind a 650 névben, amelyek szerepelnek

az írásaiban. Nyilván lehetetlen összefoglalni a felfedzéseimet néhány szóban, de Beckett saját elsődleges motivációja a nevek létrehozásában egy személyes névtani és ontológiai keresés volt. Keresztneve, a Samuel szó szerint azt jelenti héberül, „Isten neve”, és Sam (egy rövidebb változat, amelyen szólították) egyszerűen annyit tesz: „név”. Beckett arra vállalkozott, hogy létrehozzon vagy felfedezzen magának egy nevet, amely több, mint egy üres ültetőkártya, amelyre azt írták, „név”, olyan nevet akart, ami ugyanakkor Isten valódi neve is lehetne. Ez nyilvánvalóan lehetetlen feladat volt, de pontosan ez volt az, ami miatt Beckett megpróbálkozott vele. Ahogy egyszer mondta: „Próbáld és bukj el. Próbáld újra, bukj jobban.”

Ha már a neveknél tartunk... A kiállításának összefoglalójában olvastam, azért nem ad címeket a képeknek, mert ez már befolyásolná a befogadót (szemlélődőt) a kép jelentésének felfedezésében. Úgy gondolom, a képeknek nincs jelentése a jelentés szó valódi értelmében, hanem egy komplex érzelmi és képi valósága, amely aztán eljuthat egyfajta gondolathoz. A gondolat azonban túl konkrét és veszélyesen közelít a racionális konkretizáláshoz. Mit gondol Ön erről?

Az irodalmi témákról szóló írásaimban nagyon is a nevekre fókuszáltam – Beckett karaktereinek neveire és a valódi emberekre, akik Dickens folyóiratai számára írtak. Foto-

gráfiám azonban az agy teljesen más pontjából indul és az agy más részéhez szándékoszik szólni. Absztrakt fotókat készítek, amelyek alapja a természet. Minden kép, amely a Mozaikonban van kiállítva, a fák, levelek, nádas és az ég torzult tükörképei az újszegedi Holt-Maros felszínén. A torzulást a vízen a szél, az úszkáló kacsák vagy az általam bedobált kövek okozzák. A képek ritmikusak, líraiak, kaleidoszkopikusak és időnként túlvilágiak. A szellemiség, amelyben készítettem őket, a Zen Buddhizmus tanulmányozásához áll közel és minden kép értelmezhető egy-egy szótlan koannak, egy-egy képi találós kérdésnek amely akár hirtelen megvilágosodáshoz is vezetheti a befogadót.

Tudom, hogy sok helyen tanított angolt mint idegen nyelvet. Mit adott Önnek ez a tapasztalat?

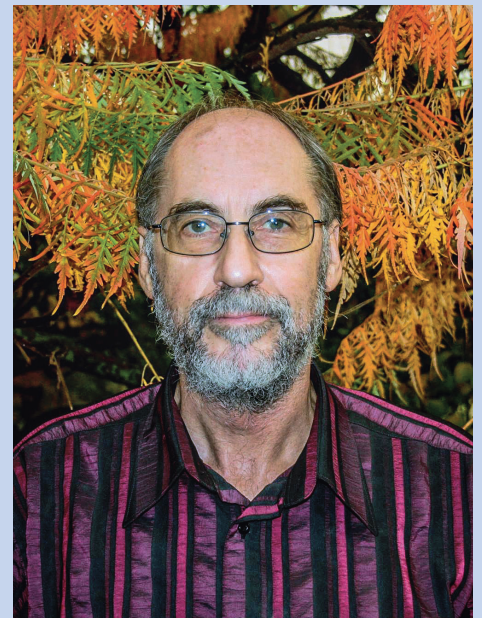
Az egyik első állásom angolt mint idegen nyelvet tanító tanárként Líbiában

volt, az egyetlen ottani magán-nyelviskolában. Az iskolában arab felnőttekből álló osztályokat tanítottam a római ABC betűire,

akik saját nyelvükön analfabéták voltak, majd olyan sziporkázó dialógusokat gyakoroltunk, mint A: 'Hello, my name is Mohammed'; B: 'Hello, my name is Ali'. Később dolgoztam a British Council-nak is, ahol mesterképzésben tanítottam leendő angoltanárokat a szegedi egyetemen. Remélhetőleg a húsz év alatt, amit ebben az országban dolgoztam, egy kicsit javítottam a Magyarországon tanított és tanult angol nyelv színvonalát. Karrierem során mindvégig lenyűgözött az angol nyelv rugalmassága és hihetetlen gazdagsága. Azonban a magyar is egy nyelvészeti drágakő. Ahogyan a szociálintropológus Benjamin Lee Whorf mondta egyszer: „Nyelvünk határai világunk határai”. Bővítsük ezeket a határokat!

„... minden kép értelmezhető egy-egy szótlan koannak, egy-egy képi találós kérdésnek amely akár hirtelen megvilágosodáshoz is vezetheti a befogadót.”

NÉVJEGY

Jeremy Parrott

Született: London, 1954.

Tanulmányai:

Birmingham, London, Reading, Sussex

Szakmai területe:

- Charles Dickens publicisztikája
- Samuel Beckett és a nevek változásai

Egyéb foglalkozások:

- angol, mint idegen nyelv tanítása
- fotóművész
- antikvár könyvkutató
- amatőr squash játékos

Borók Imre

Szicíliai vecsernye

A középkor egyik legfontosabb konfliktusa volt Itáliában az investitúra kérdése, vagyis az, hogy kinek engedelmesséjének a püspökök: világi feljebbvalójuknak, a német-római császárnak, vagy egyházi előljárójuknak, a mindenkor római pápának.

Tágabb értelemben: ki egyesítse a saját uralma alatt Itália félszigetét: a császár vagy a pápa? A császár hívei voltak a ghibellinek, míg a pápa támogatói voltak a guelfek. Az investitúraharc utolsó fellángolása II. Frigyes német-római császár uralkodása alatt következett be (1194-1250).

Az Antikrisztus és gyermekei

II. Frigyes német-római császárt ellenfelei, főképp a pápák gyakran erkölcsstelen életmóddal vádolták. Meg is volt erre minden okuk, hiszen az uralkodó igencsak kedvelte a női nemet. Az a hír járta róla ellenségei körében, hogy Lucerában, arab módra, muszlim háremet tart maga körül az uralkodó. Érzelmileg sivár, Palermo utcáin töltött gyermekora után egyszerre volt elragadó és szeretetre méltó egyéniség. Jó kedélye mellett kegyetlen és goromba is tudott lenni, Rideg és fölényes volt, ugyanakkor intelligens és kíváncsi ember is. Egyszerre volt türelmes és intoleráns, indulatos és érzéki, szívből jövően jámbor és istentelen, kiegyensúlyozatlan személyiség. Sokoldalú kultúrában nőtt fel, ahol keveredtek egymással a görög-római ókor alapjai; az arab és a zsidó bölcsesség; a középkori német vallásosság, az itáliai életigenlés és a normann realitásérzék elemei

Egymás után háromszor nősült meg. Törvényes feleségei mellett még számtalan egyéb szeretője, kedvese, barátnője is akadt. Így nem is volt nagy csoda, ha nem kevesebb, mint 21 leszármazottja született. Ám a középkor hírhedt egészségügyi viszonyai között (nagy volt a gyermekhalandóság), nem mindegyikük maradt életben. A császár féltucat gyermeke még csecsemőkorban meghalt. II. Frigyes további gyerekei közül, akik megélték felnőtt korukat, legalább féltucatnyian leányok voltak, akiket a lehető legelőkelőbb férfiakhoz adtak férjhez. Ám csakis a fiúgyermekek lehettek II. Frigyes német-római császár utódai, uralkodóként.

Első feleségétől született fiúgyermek, Henrik, hiába volt trónörökös, mégis gyűlölte az apját. II. Frigyes börtönbe záratta őt, mivel a pápa támogatását kereste, s fel akart lázadni az uralkodó ellen. Még atyja életében meghalt, 1242-ben.

Második feleségétől, Jeruzsálemi Jolandától született közvetlen utóda, IV. Konrád császár. Ő azonban alig néhány esztendő uralkodás után, fiatalon meghalt, 1254-ben. Neki csak egyetlen gyermeke született, Konradin (1253-1268).

Harmadik felesége, Angliai Izabella leszármazottai közül csak egy másik Henrik élte túl az apját. Ám ő még IV. Konrád császár előtt elhalálozott.

A császár negyedik felesége nem volt más, mint Bianca Lancia, egy előkelő itáliai, loretoi nemesi család leánya. Minden nő közül őt szerette legjobban. Mivel ez már az uralkodó negyedik házasa-

sága volt, a római katolikus egyház nem adta rá az áldását. Így aztán a császár fia, Manfréd, törvénytelennek számított, emiatt uralkodóként sem jöhetett szóba a Német-Római Birodalom trónján. Ezért lett belőle „csak” Szicília királya. A császár halálakor ő alig 18 esztendő volt. Manfréd testvérnéje, Konstancia a nikaiai görög császárhoz ment feleségül, a pápa legnagyobb megbotrányozására. Manfréd leányát, egy másik Kons-

A császár, a pápaság minden tiltakozása ellenére, kinevezte őt a pápai hűbéres sziget, Szardínia királyává. Ám még atyja halála előtt, 1249-ben, a vesztes fossaltói csata után, az ütközet helyszínén a pápaság bolognai hívei, a guelfek elfogták Enziót. Egy várbörtönbe zárták, ahol majd huszonöt esztendeig raboskodott. Minden szöktetési kísérlet kudarcra végződött a negyedszázad alatt. Hiába próbálkoztak ostrommal és megvesztegetéssel, fenyegetéssel vagy fogolycserével is. Végül 1272-ben, a Hohenstaufenek mindenre elszánt hívei megpróbálták Enziót kiszabadítani. Egy boroshordóba gyömszölve kicsempészték az erődítményből, de a főkapun keresztülhaladva, szőkésvörös hajáról megismerték Enziót. Azonnal lemészárolták őt az őrzői, kiszabadítóival együtt.

A beneventói csata: 1266. február 26. péntek

Mivel Szicília szigete pápai hűbéresnek számított, IV. Márton pápa úgy érezte, joga van Frigyes császár halála után egy általa kedvelt uralkodónak felkínálni a sziget trónját. Választása 1263-ban Anjou Károly provance-i grófra esett. Ez egyáltalán nem volt véletlen, hisz Márton pápa maga is a franciáknak köszönhetette, hogy megválasztották őt római pápának. II. Frigyes törvénytelen gyermek, Manfréd ragaszkodott a saját királyságához, Szicíliához. Így a két uralkodó összecsapása elkerülhetetlené vált. A két sereg összecsapására Nápolytól délre, a szárazföldön került sor.

Anjou Károly seregét nem kevesebb, mint 3000 francia lovag alkotta. Ők három sorban álltak fel a csatamezőn, előttük 500 könnyűlovas kapott helyet. A seregben rajtuk kívül még 6000 nehézlovas, ugyanannyi lovasíjász, valamint tízezer számszeríjas szolgált. Tízezer pikás gyalogos is helyet kapott az Anjou-csatarendben.

Manfréd serege létszám szerint nagyobb volt ugyan, de harcértékük kisebbnek számított, mivel nem voltak elég fegyverzetek. A szicíliai király hadrendjének első vonalát 1200 német nehézlovas alkotta. Mögöttük álltak a császárpárti itáliaiak, főképpen toszkán lovagok, szám szerint ezren. A harmadik harcrendet maga Manfréd király alkotta, ezer szicíliai lovaggal személyes testőrségével együtt. A csata reggelén Manfréd király 300 könnyűlovast és sok ezer szaracén íjászt küldött át a Calore-folyó hídján. Ezek szétverték ugyan Károly gyalogságát, ám az első sorokba állított Anjou lovasok elűzték őket. Manfréd, vagy tán az alparancsnoka ezután hibás döntést hozott: Az első arcvonal, vagyis a németek, átkeltek a hídon, hogy megelőző csapást mérjenek az Anjou-lovaseregre. Így idő előtt fedték fel magukat és szándékaikat. Ezért történt meg az is, hogy bár a páncélos német zsoldoskatonák feltartóztathatatlanul nyomultak előre, hiába törték át Anjou Károly második arcvonalát is, nem arattak megsemmisítő győzelmet.

Károly emberei felfedezték, hogy a német lemezpikkelyes páncélruha hónaljban nem védi meg a viselőjét a támadásoktól, így ide irányzott szúrásokkal leölték a német zsoldoskatonákat.

Anjou Károly (fotó: Internet)

tanciát, az aragón uralkodó, a későbbi III. Péter király vette el feleségül, s Barcelonában éltek, boldog házasságban.

Nem kevesebb, mint hét szeretője szült gyermekeket II. Frigyesnek. Fiai közül Pettoranói Frigyes és Chieti Richard megélték ugyan a felnőttkort, ámde még apjuk halála előtt meghaltak. A császár törvénytelen leszármazottja volt még Antiókhiai Frigyes is, aki nem szólt bele a hatalmi harcokba. Igaz, hogy ő is csak néhány esztendővel érte túl apját, mivel már 1256-ban meghalt.

Külön meg kell említeni Enziót, vagy olasz nevével Enziót. Ő II. Frigyes császár és Ursingeni Adelheid törvénytelen gyermeke volt. Egészen különleges sors jutott neki osztályrészül. Külsőleg és belsőleg is vonzó férfi volt, ő hasonlított legjobban császári atyjára. Hozzá hasonlóan, neki is szőkésvörös haja volt, hatalmas termete. Szerette a költészetet, sőt maga is tehetségesen írt verseket. Atyjához hasonlóan szintén rajongott a solymászatért. Éppen emiatt, barátai és ellenfelei egyaránt Falconero néven emlegették (Kis Solymásznak nevezték el).

A csata sorsa megfordult. Manfréd seregének második vonala, vagyis az itáliaiak is átnyomultak a folyó hídján a csataterre. Ám a túlsó partra áttörve, Károly seregének harmadik vonala támadta meg őket. Manfréd serege megsemmisítő vereséget szenvedett. Az olasz zsoldosok vereségét látva, azok a szicíliai nemesemberek, akik Manfréd harmadik harc vonalát alkották, egyszerűen megfutamodtak, elszeleltek a csatamezőről. Manfréd megmaradt személyes kíséretével megpróbálta átvágni magát, de kivétel nélkül mindannyian elesetek a tisztán lovagi összecsapásban.

A csata közvetlen következményeként Manfréd király meghalt, családját elfogták az Anjouk. Manfréd feleségét foglyul ejtették, ahonnan tizenkilenc évi rabság után szabadult ki csak, majd nem sokkal később belehalt a férje halála felett érzett fájdalomba. Három kisfiát megvakították, bilincsbe verték, egész életüket láncra verve, Nocera sötét és dohos börtönében töltötték. Manfréd egyetlen leánygyermekét apácának kényszerítették. Manfréd közvetlen rokonait, feleségének családját, a Lancia-nemzetséghez tartozó itáliaiakat, hosszú ideig börtönben tartották.

A csata távolabbi következménye az lett, hogy a Hohenstaufok uralma Manfréd király halálával természetesen összeomlott, a nápolyi királyságban és Szicíliában egyaránt. A szigetlakók a bevonuló Anjou Károlyt megélték. Mit is tehetek volna egyebet, hiszen a pápa, a sziget hűbérura, azonnal elismerte uralkodónak a franciát. Károly, a friss király meglepően kegyesnek mutatkozott. Aki tiszteletben tartotta az uralmát, megtarthatta a birtokát. Ám a szicíliai szigetlakók szeretetét, megbecsülését sohasem sikerült kivívnia (igaz erre nem is nagyon törekedett). Károly uralmát éppen hogy csak elviselték a szicíliaiak, elégedetlenségük lappangott.

Manfréd hívei közül azok, akik nem voltak hajlandók beletörődni az események illetlen alakulásába, elmenekültek Szicília szigetéről. Volt, aki dél felé vette az útját, a muszlim Tuniszba, a mór emírek hatalma alá. Mások inkább nyugati irányba tartva hagyták el a szigetet. Manfréd testvére, Konstancia ugyanis férjhez ment Katalónia és Aragónia királyához, Péterhez. A szicíliai menekültek közül itt is sokan húzták meg magukat. Manfréd hívei és tisztségviselői közül egyesek északi irányba tartottak, a ghibellin, vagyis császárpárti itáliai városállamokba. Néhányan egészen Bajorországig meg sem álltak, ahol beléptek II. Frigyes császár unokájának, az utolsó egyenesági Hohenstaufen leszármazottnak, az ifjú Konradinnak az udvartartásába. Ő maradt minden reményük.

A tagliacozzói ütközet: 1268. augusztus 23. csütörtök

Alig két esztendővel később, a mindössze tizenhat esztendősnél megindult sereggel Németországból, dél felé, hogy átvegye jogos örökségét. Megállíthatatlanul törtek előre. Róma lakói úgy fogadták őt, a pápa legnagyobb ellenességét, mint a Messiást. (császárnak kijáró külsőségekkel s üdvrivalgással). A szép és bájos utolsó Hohenstauf-sarjat szinte istenítették.

Konradin úgy gondolta, számbelileg kisebb seregével addig kell megtámadnia Anjou Károlyt, mielőtt az még nagyobb sereget gyűjt össze ellene. Így találkozott a két haderő egymással, kissé elhamarkodottan, Tagliacozzó mellett.

Hétszázötven esztendővel ezelőtt zajlott le ez a sorsdöntő küzdelem Szicília szigetének birtokáért. Talán ez volt az első és egyben utolsó olyan csata, mely tisztán lovagi összecsapásokkal zajlott le. A csapatok felvonulása, a csata helyszínének

kiválasztása nagyon sok nehézséggel járt, főképpen Konradin lovagseregének: ők ugyanis egész Itálián keresztül nyomulva érkeztek meg erre a csatamezőre. Sokszor kellett átkelniük folyókon, túljutottak az Alpok hágóin, az Appenninek zord csúcsain is, mielőtt Dél-Itália földjére léphettek volna. Az egész hadszíntér nagyon keskeny volt, mintegy fél mérföld, azaz alig egy kilométer széles.

Az egyik oldalon álltak fel Anjou Károly király haderői: az első sorba a pápapárti (guelf) itáliaiak léptek. Mellettük kaptak helyet a provanszál, dél-francia lovagok is. Mögöttük, a második sorban jelölték ki az észak-francia lovagok helyét. Parancsnokuk nem volt más, mint Henry de Cousin connétable. Mögöttük, a harmadik sorban állt Anjou Károly, veteránjai és személyes testőrei élén. A testőrséget Allardo di Vallieri (vagy más néven Erard de Valéry) vezette Tagliacozzónál, a csatában. Az Anjou-sereg teljes létszáma meghaladta a négyezer lovagot is.

A Salto folyó másik oldalára érkeztek meg a trónkövetelő, az utolsó Hohenstauf, Konradin erői, néhány órával korábban: spanyol szövetségesei (katalánok és aragónok), a császárpárti itáliai csapatok (főként toszkán ghibellinek). Ők alkották a sereg első harcrendjét. Csapataikat a spanyol infáns, vagyis a trónörökös vezette, Henrik herceg. Ezen az oldalon állomásozott a szicíliai menekültek és a németek hadereje is (főképpen bajorok). A csapatrészt Galvano Lancia irányította, aki már Konradin nagyapját, II. Frigyes császárt is szolgáltatta. A csatarend harmadik sorában foglalt helyet még a német lovagok többsége is, őket a címzetes osztrák herceg, Badeni Frigyes vezényelte, Konradin személyes jóbarátja. Konradin hadseregének létszáma csaknem elérte az ötezer főt.

A csata első szakaszában Konradin serege támadt rá ellenfeleikre. Anjou Károly első két harcrendjét sikerült is megintatniuk. Még az Anjouk lobogóját is megszerezték. A guelfek, vagyis a pápapártiak menekülni kezdtek, nyomukban a császárpárti ghibellinokkal. A spanyolok és németek már Károly király francia táborát fosztogatták. Az olaszok és a szicíliaiak is zsákmányolni kezdtek. Konradin körül csak személyi testőrsége, mintegy nyolcvan német lovag maradt. A többiek, akik már szinte megnyerték a csatát, szerteoszlottak a harcmezőn, a rablással voltak elfoglalva mind.

Ekkor zárult be Anjou Károly csapdája: egy rejtett francia sereg, mintegy 800 fő, előretört a hadászati tartalékból. Már is beavatkoztak a harcba. Megkezdtek Konradin szétszóródott erőinek egyenkénti megsemmisítését. A németeket és itáliaiakat, a spanyolokat és szicíliaiakat kíméletlenül lemészárolták. Hiába harcolt hősiességgel, végzetes vereséget szenvedett a trónkövetelő. Konradinnak el kellett menekülnie, s a félig megnyert csata így elveszett. A győztesek foglyul ejtették a spanyol infánst, Henriket. Életét megkímélték ugyan, hiszen túl értékes tús volt, de csak huszonhárom esztendővel, majdnem negyedszázaddal később engedték el őt az Anjou fogságból. Anjou Károly Tagliacozzónál teljes és tökéletes győzelmet aratott, minden ellenfelét megsemmisítette.

A kamasz trónkövetelő Róma felé menekült, úgy hitte, hogy megint szíves fogadtatásban részesül. Ebben azonban csalódnia kellett, az Örök Város most nem nyitotta meg kapuit előtte. Kíséretének maradékával az Adriai-tenger felé menekült. Ámde Giovanni Frangipane, a magyar történelemből oly jól ismert Frangepán-család egyik őse foglyul ejtette az ifjút, még mindig csak 16 éves trónkövetelőt, Konradint. Nem ölte meg ugyan, de bebörtönöztette egyik erődítményében, majd Anjou Károly kezébe adta őt és megmaradt embe-

Károly hajthatatlannak bizonyult, nem volt könnyűlelkű ember, és nem hagyhatta életben: -Konradinnak meg kell halnia!- jelentette ki hívei előtt. Az sem hatotta meg, mikor saját katonái és emberei, hívei és alattvalói könnyörögtek az utolsó Hohenstaufen életéért. A pápa egyértelmű sürgetésére végül 1268. október 29-én Konradint, féltucat, hozzá végsőként hűséges hívével együtt lefejezték. A Hohenstaufenek szicíliai hívei sohasem felejtették el a szeretetreméltó ifjút, a németek és olaszok sohasem bocsátottak meg Anjou Károlynak. Károlyt e tettéért még saját franciái is elítélték.

Beneventói győzelme után nem, ám tagliacozzói diadala után bosszút állt a Hohenstaufenek támogatói felett. Napirenden voltak Szicília szigetén, a birtokelkobzások és leszámolások, börtönbe vetések és kínzások. Gyakori volt a megaláztatás és az erőszak is. Aki csak megtehetette, elmenekült az Anjouk bosszúja ellen. A franciák nem kímélték meg senkit és semmit sem.

Igy fordulhatott elő, hogy II. Frigyes német-római császár 1250 decemberében bekövetkező halála után alig huszonkét esztendővel, vagyis egy nemzedékkel később már egyetlen egy férfiutóda sem élt, se törvényes, sem pedig törvénytelen. Egy hajdan nagy hatalmú császári dinasztia tűnt így el. Az uralkodócsalád nemegy tagja tört világhatalomra, ám hasztalan.

Az Anjou ragadozó

Anjou Károly, Szicília ura, Jeruzsálem királya, Albánia uralkodója, Provence és Anjou meg Maine grófja, Akhaia fejedelemségének régense, Tunisz hűbérura, Róma szenátora, Toscana császári vikáriusa, helytartója, a kor leghatalmasabb uralkodójának számított.

Hideg és kegyetlen, önző és magabiztos, egyben becsvágyó és intelligens, viszont alattomos és elvtelen, intrikus ember volt, de semmiféleképpen sem nevezhető uralkodásra teremtnek. Vakmerő és tehetséges katona volt, jó adminisztrátornak bizonyult. Korának egyik legkiválóbb államférfijának tartották. Bátor és határozott uralkodó volt. Úgy hírelt: rátermett katona, tisztviselő. Őszintén vallásos volt, emberként azonban csődöt mondott. Nem volt kedves, sem megértő vagy éppen könnyűlelkű. Személyes becsvágya túl leplezetlenül maradt. Önmagát Isten eszközünek, Isten bajnokának tekintette, akinek senkinek sem állhat ellent jogosan. Nem volt ő kalandor lélek. Az emberek csodálták őt, ámde nem szerették, alattvalói inkább félték tőle, tartottak haragjától. Ahogy az évek teltek, egyre magabiztosabb lett, mind jobban lebecsülte az ellenfeleit. Állandó kisebbségi érzés gyötörte, mivel dinasztikus ellenfeleihez képest csak egy jelentéktelen grófságot mondhattak magáénak az ősei, nem pedig egész birodalmakat. Nem akarta belátni, ha éppen ő, Károly hibázott valamiben. Hiú is volt, hiszen Konstantinápoly, Róma és Jeruzsálem egyidejű birtoklására vágyott.

Először azonban részt kellett vennie bátyja, a francia király, IX. (Szent) Lajos keresztes hadjáratában, mely Tunisz ellen irányult, Musztanszír mór emír ellen. Az uralkodó, a francia Szent Lajos benyújtotta a számlát azért, mert támogatta öccsének Hohenstaufenek elleni terveit. Ám a nyolcadik keresztes hadjárat, 1270-ben csúfos kudarcot valósított. Július 18-án értek partot az egykori Karthágónál a franciák, a legnagyobb afrikai melegben. Az éghajlat elvégezte munkáját, a tuniszi emírnek, Musztanszírnak még csak harcolnia sem kellett. Gyorsan terjedtek a fertőző betegségek. Két héttel később már ezrével betegedtek meg a franciák, a járvány nem tett semmi különbséget közrendű-

ek és előkelők között. Maga a francia király, Szent Lajos az első áldozatok egyike volt. Anjou Károly bátyja halála után, nem időzött sokat Tuniszban, inkább visszasompolygott Nápolyba. Még a Konstantinápoly megrohanására összegyűjtött hadiflótája is odaveszett egy viharban. A nyolcadik kereszt-hadjárat így teljesen feleslegesnek, sőt elhibáztoknak bizonyult.

A görög ügyek sem mentek úgy, ahogy azt Károly szeretne volna. Az akhaji és athéni latin fejedelmek nem tudták elnyerni görög ortodox alattvalóik jóindulatát. Mindig is megszállóknak tekintettek a nyugatiakat. Ez aggasztotta magát Anjou Károlyt is, aki sereget szeretett volna vezetni Konstantinápoly ellen, a Latin Császárság visszaállításáért, saját uralma alatt természetesen.

Anjou-uralom Szicíliában

Károly még saját adott szavát és a régi törvényeket sem tisztelte. Sohasem bízott meg a szicíliaiakban. A régi elit, a Hohenstufenek támogatóinak birtokait lassanként mind a franciák szereztek meg, több mint hétszázán. A szicíliai nemesemberek egytizedét lefejeztette Károly. Az uralma elől elmenekült nemesség birtokait elvette. A nemesemberek leányait francia előkelőkhöz kényszerítették. A városok szabadságát is megnyirbálta. Palermót megfosztotta fővárosi rangjától, s azt vetélytársára, Messinára ruházta. A szabadsághoz szokott szicíliaiakat jobbagyókként kezelte. Még az adókon sem enyhített, sőt... A szicíliaiak jobban szerettek volna egy könnyebb rendszert, még ha az korruptabb is. Nem telt el még pár év sem, mikor Manfréd uralkodására, mint hajdani aranykorra emlékeztek vissza a szigetlakók. Minden közhivatalt a franciák kaptak meg, sőt teljes büntetlenséget élveztek. Az Anjou uralkodó gyakorlatilag semmit sem tett a sziget fejlesztéséért, felvirágztatásáért. Franciái, éppen úgy, ahogy Károly is, erővel meghódított, lázongó tartománynak látták Szicíliát. Szinte sohasem tartózkodott a szigeten, kivéve, mikor a Konradin érkezése miatt kitört felkelést kellett levernie. Francia tisztségviselők kormányoztak a nevében, dölyfös és kapzsi, durva emberek. A súlyos adókat mindenkinek meg kellett fizetnie, kivéve a kormányzók barátait.

A szicíliaiak amúgy is utálták a szárazföldieket, ehhez most társult a franciák elleni gyűlölet is. Úgy érezték, egy idegen zsarnok uralma alatt élnek, aki kizsákmányolja őket, s akivel ráadásul még szót érteni sem tudnak. Kialakult bennük a „minden mindegy”-állapot, amikor már mindenki úgy érezte, semmi veszténi valója sincsen, sorsa már semmiféleképpen sem fordulhat rosszabbra. Ámde a szicíliaiak még több megaláztatást már nem voltak hajlandók elviselni.

1282 tavaszán, húsvét előtt, Károly a teljes flottáját Messina szicíliai kikötőjében tartotta, ahol csak parancsára vártak, hogy április első hetében, kihajózzanak egy Konstantinápoly (Bizánc) ellen tervezett tengeri hadjáratra. Támogatását bírta a Görögországban birtokot szerzett móreai frank kereszties lovagoknak, és római katolikus államaiknak, az athéni és akhaji fejedelmeknek, éppen úgy, akárcsak a balkáni szerb és bolgár uralkodóknak is. Így jó esély mutatkozott arra, hogy visszaállítsák Görögföldön a Latin Császárságot, természetesen Károly befolyása alatt.

Anjou Károly túlságosan megbízott a maga erejében, világhódító terveiben, azt hitte, őt senki sem meri megtámadni. Rendíthetetlenül bízott saját magában, nem hagyta megingatni magát hitében. Nem ismerte fel a veszélyt, lebecsülte a szicíliaiakat, emiatt keservesen kellett csalódnia.

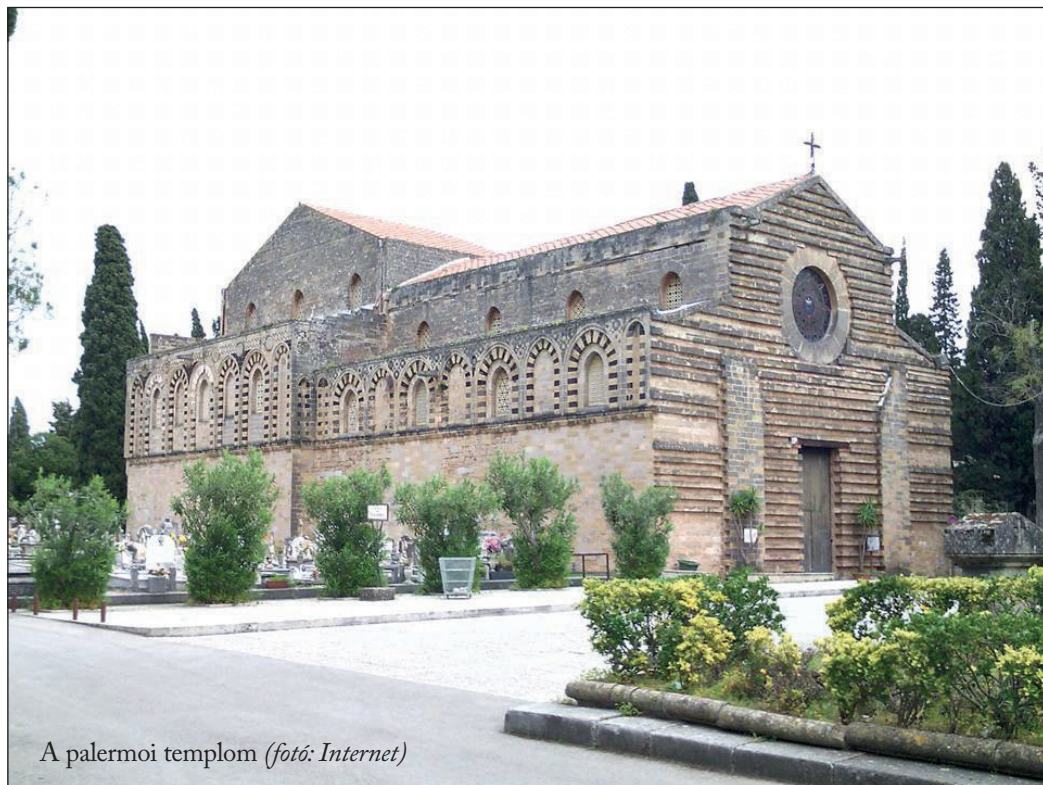
Giovanni da Procida, az összeesküvők vezetője

Ő orvos volt, méghozzá legendás. 1210-ben született Salerno városában. Szülővárosa híres egyetemén tanulta ki az orvostudományt. Tehetsége miatt maga II. Frigyes császár is pártfogolta. Az uralkodó orvosa lett. Szolgálatiért cserébe megkapta Procida szigetét a Nápolyi-öbölben. A császár halála után egyaránt gyógyította III. Miklós pápát, s Orsini bíborost is. Amikor Manfréd király lett, az ő szolgálatába állt, aki kancellárjává nevezte ki. A beneventói csata után nem történt semmi baja. Mint a Hohenstaufenek elkötelezett híve, természetesen volt részére, hogy az ifjú Konradin mellé állt. Emiatt a tagliacozzói vereség, s Konradin halála után menekülnie kellett. Annál is inkább így tett, mivel Anjou Károly elkoboztatta a birtokait.

nyának, Konstanciának kell bosszút állnia az egész Hohenstaufen-családért, s atyjának pusztulásáért. Itt telepedett le végül Procida. Konstancia férje, az aragón uralkodó, Péter bizalmasa lett, aki híres volt magas termetéről s roppant erejéről. Kinevezte az orvost kancellárjává.

Procida visszatért Szicíliába, örültséget tettetve beköborolta az egész szigetet. Ahol csak szigetlakókkal találkozott, egy csövön keresztül az emberek fülébe fűjt. A franciák azt hitték, az ártalmatlan bolond az embereket szórakoztatja, pedig Procida valójában a felkelés pontos idejéről tájékoztatta őket. Ő lett a későbbi mondákban a szicíliai hazafiság jelképe is.

1280 körül, miután megszilárdította Péter az uralmát Aragónia felett, figyelme felesége, Konstancia öröksége, Szicília felé fordult. A legendák szerint Procida és II. Péter egyeztetett a felkelés

A palermoi templom (fotó: Internet)

S ha mindez nem lett volna még elegendő számára, feleségét börtönbe vetették, ahol megkínózták. Egyik lányát megerőszakolták a francia katonák, sőt az egyik fiát lemészárolták. Nem maradt más részére, mint a gyűlölet Anjou Károly ellen. Ettől kezdve egy célja éltette Giovanni da Procidát: hogy bosszút álljon a franciakon. Idős, tapasztalt férfi létére, számára új tevékenységbe fogott: összeesküvő lett. Mindent titokban bonyolított, az egész tervvel senki más nem volt tisztában, csak ő. Utazásai során ferences szerzetesnek álcázta magát.

Becsatngolta a világot, minden olyan helyet meglátogatott, ahol a Hohenstaufenek hívei menedéket találtak a franciák elől. Megfordult Dél-Németországban, de az interregnumba (császár nélküli állapotba) süllyedt ország nem kedvezett Procida terveinek. Elutazott Észak-Itália ghibellin (császárpárti) államaiba is, ahol szeretne volna kiszabadítani Enzió szárd uralkodót a fogságából. Procidának ez a terve sem vált valóra. Felkereste még Észak-Afrikát is, ahol a tuniszi mór bej udvarában éltek az Anjouk elől elmenekült barátai. Végül be kellett látnia, hogy itt sem boldogul. Nem volt rest, Procida felkereste még Konstantinápolyt is, ahol az oda menekült szicíliai nemesemberekkel találkozott. Még a bizánci uralkodó is fogadta az orvost, akárcsak korábban a pápa, Rómában. 1275-ben, végül Barcelonába utazott, az aragón király udvarába. Procida úgy döntött, Manfréd leá-

időpontjáról is. Akkor akarták kirobbantani a lázadást, mikor Anjou Károly király és francia katonái otthagyták a várkastélyokat és erődítményeket, immár elhajóztak és nekiláttak a görög Konstantinápoly ostromának. Az események azonban nem várt fordulatot vettek Szicília szigetén, Palermo városában, húsvét táján, vecsernye idején.

Véres ünnep Palermóban

II. Frigyes császár nagyon szeretete Palermo városát. Nem is csoda, hiszen három és fél esztendőskorában itt koronázták meg őt uralkodónak, 1198-ban. Kedvenc városát azzal nyűgözte le, hogy Szicília szigetének fővárosává tette. Ám ez sem maradt meg örökké. Amikor az Anjouk elfoglalták a szigetet, első dolguk volt Messina városát a sziget székhelyévé megtenni.

1282-ben korán érkezett el a húsvét ideje Európában. Húsvét hétfője március 31-ére esett. A nagyhét alatt Szicília szigete látszólag nyugodt volt. Negyvenkét várból tartották szemmel e vidéket a francia megszállók.

A vecsernye előtt, az ünnep vigíliáján, hatalmas tömeg gyűlt össze Palermóban, Szicília szigetének egykori fővárosában, hogy az esti istentiszteleten ünnepeljen. Nemcsak szicíliaiak akadtak köztük, de megszálló franciák is. Ezek sokat védtek, s teljesen gondtalanok voltak.

A gyülekező tömegben pattanásig feszült a franciaellenes hangulat. Szicília népében izzott az idegengyűlölet, s így a legkisebb szikra is eleget volt hozzá, hogy minden lángba boruljon. Egy ittas francia katona, Drouet őrmester, ellenőrizni akarta: egy feltűnően szép szicíliai lánynál, vagy asszonyánál akad-e elrejtett fegyver. Durván megalázta, megmotozta, tiszteletlenül viselkedett, bizalmaskodott vele, letépte a lány ruháját. A lány vőlegénye vagy férje erre közbelépett. Késével leszúrta őt, majd elszedte az altiszt kardját. A téren gyülekező szicíliaiaknak csak ennyi kellett. A vecsernyére várakozók nem haboztak tovább, s a francia katonákra vetették rá magukat. Sokéves szenvedést és megaláztatást toroltak meg most. Elszabadult a pokol, nem kíméltek senkit és semmit sem. A népharag nyomán, néhány perc múlva, a San Spirito (Szentlélek)- templom előtti teret immár kétszáz francia holttest borította be. A város összes harangja megszólalt.

A vecsernyére, esti istentiszteletre hívó palermói templomi harangok adták tovább a jelszót: -Halál minden franciára! Meg kell halniuk!- üvöltötték a bosszúszomjas szicíliaiak, akikben túlsordult a gyűlölet. Megkezdődött a vadászat a megszállókra. Hajnalra Palermóban nem maradt élő, épkezláb francia. Kétezer idegen holttestét számoltak meg a szicíliaiak a templom előtti téren. Nemcsak a gyűlölt francia katonákat ölték meg a Szentlélek-templom előtt, hanem azokat a szicíliai nőket is, akik franciákhoz mentek feleségül. Sőt még a gyermekeiket sem kímélték meg.

Szabályszerű embervadászat vette kezdetét a szigeten a menekülőkre. A szicíliaiak, hogy biztosan megtalálják az álcázott, bujkáló franciákat, minden gyanús idegent megkértek, ejtse ki a csicsiriborsó nevét olaszul. Ezt a szicíliaiak úgy mondták: csicsiri, míg a franciák scisciri néven emlegették. Aki nem tudta helyesen kiejteni a nevet a szicíliai nyelvjárás szabályai szerint, halál fia volt, szó nélkül megölték őt. Másnap hajnalban minden városnegyed, minden egyes céh képviselői összegyűltek a templom előtt a főtéren, s Palermo kikiáltotta a köztársaságot, majd független városparancsnokot választott. Így kezdődött el a szicíliai vecsernye néven ismert eseményorozat. A helyi, szicíliai csetepaté országos, sőt világtörténelmi jelentőségűvé dagadt.

Ekkor kezdték el használni a felkelők Szicília híres zászlaját is, a triszkeliont vagy más néven Trinacriát. A hagyományos címeren egy sárgavörös zászló előtt, három meztelen láb, közepen egy Gorgó-fővel látható a jelkép nagyon régi, eredetileg a sziget legendás őslakóinak, a szikulok és szárdok, meg a korzikaiak három népét-törzsét jelképezte

A véres hétfő nyomán minden nagyobb szicíliai városba hírvivőket menesztettek a palermóiak: Corleone és Alcamo, Monreale és Trapani, Marsala és Castelvetro települései, egyszóval az egész Mazara-völgy, Szicília nyugati része, csatlakozott a felkelésükhöz.

Majd Sciacca és Agrigento, Licata és Caltanissetta, Enna és Cefalu városai, vagyis a Val di Noto, Szicília középső hányada se akart elmaradni honfitársaitól, ők is fellázadtak a gyűlölt Anjouk ellen. Végül Caltagirone és Gela, Ragusa és Modica, Siracusa és Catania, Taormina és Milazzo lakói, azaz Szicília keleti vidéke, a Démonok Völgye sem szeretett volna még tovább az utált francia uralom alatt maradni, ők is csatlakoztak a felkeléshez. Alig két hét alatt, a lázadók lettek az urak mindenütt Szicíliában. Aki francia nem tudott elmenekülni előlük, azt lemészárolták a szigetlakók.

Csak Messinában mentek lassabban a dolgok, mivel ott horgonyzott a teljes Anjou-flotta, mely azt a parancsot kapta, hogy alig két héttel hűsvét után, hajózzon el a Balkán-félszigetre, a Bizánci Birodalom ellen harcolni. Ám a szicíliaiak nem ismertek se Istent, se embert. A messinaiak április 28-án megrohmozták az erődöt, és elfoglalták a Mategriffon-kastélyt, a „görögök rémét”. Az Anjou-flotta legnagyobb részét felgyújtották a lázadók. Az innen hajókon menekülő franciákat egy szicíliai gálya parancsnoka elfogta, s kivétel nélkül valamennyiüket a tengerbe dobatta.

Anjou Károly, Szicília és Dél-Itália francia királya székvárosában, Nápolyban szerzett tudomást a lázadásról. Először nem is tulajdonított neki nagy jelentőséget, helyi csetepatének vélte. Csak a keleti hadjáratában bekövetkező idővesztéséget sajnálta. Csupán a messinai lázadás híre és flottájának pusztulása ébresztette rá Károlyt az egész ügy komolyságára. Életében először, nem maga irányította a saját sorsát. Sem tapasztalatai, sem a fantáziája nem tette lehetővé számára, hogy megérthesse a szicíliaiakat, akik annyira szívükön viselték a szabadságukat, hogy még a kor leghatalmasabb uralkodója ellen is képesek voltak egy emberként felkelni.

Személyesen szeretne volna visszaszerezni fennhatóságát az egész szigeten, nem diplomáciával, hanem nyers katonai erővel, 24 ezer lovaskatonával és kilencvenezer gyalogossal.

A szigetlakók hiába fordultak IV. Márton pápához elismerésért, a franciabarát pápa elutasította őket. Ő úgy kezelte a felkelést, mint egy személye elleni támadást. A szicíliai felkelők támogatása a szemében egyenlő volt az árulással az egyházzal szemben. Ki is átkozta a szicíliaiakat. Ekkor a lázadóknak nem maradt más lehetőségük, mint az utolsó élő Hohenstauf, Konstancia férjéhez, Péter aragón királyhoz fordulni. A király meghallgatta panaszaikat. 1283 augusztusában szállt partra a szicíliai nemesemberek hívó szavára. Az aragón uralkodó ugyanabban a templomban fogadta a hűségesküket, ahol fél esztendővel korábban a palermóiak kikiáltották a köztársaságot. Péternek egyszerre két fenyegetéssel kellett szembenéznie. Az egyik Károly várható ellentámadása volt, a másik pedig Károly unokaöccsének, Merész Fülöp francia királynak az akciója, aki keresztes hadjáratot hirdetett meg. Azonban mindkét vállalkozás tökéletes kudarcba fulladt.

Egy középkori admirális: Ruggerio di Lauria

Ez a katalán haditengerész nem volt más, mint Konstancia aragón királynő tejtestvére, hiszen anyja dajkaként táplálta annak idején Szicíliában III. Péter leendő feleségét. Ruggiero abban az évben született, mikor II. Frigyes császár meghalt. Apja elesett a beneventói csatában. Ezért a család Aragóniába menekült. Ruggerio 1270-től töltött be tisztségeket az udvarban.

1283-ban nevezték ki a szicíliai aragón flotta parancsnokává. Megszervezte Szicília partjainak védelmét. Ugyanebben az évben győzte le az Anjouk tengeri erőit Máltánál. Július 8-án tíz francia gálya süllyedt el, másik nyolc pedig visszamenukkult Nápolyba. Kétezeröttszáz tengerész meghalt. Később a tuniszi partoknál kifosztotta s elfoglalta, megszerezte magának Dzszerba szigetét. Evezős gályáival rettegésben tartotta az egész itáliai partszakaszt. 1284-ben meghohtanta a calabrizai partvidéket: a Nápolyi-öbölben tucatnyi Anjou-gályát süllyesztett el. 1285 szeptemberében 80 gályája élén meghódította s megtartotta Ischia s Capri szigetét. Egy esztendő alatt nem kevesebb, mint majdnem negyven Anjou-gályát süllyesz-

tett el. Fenyegette Sorrentót és Pozzuolit egyaránt.

1287-ben néha a fontos nápolyi kikötőt is sikerült blokád alá vennie, ostromzár alatt tartania. Ez teljesen megőriztette a főváros lakóit. Még Anjou Károly király trónörökösét is sikerült foglyul ejtenie. Ezzel tíz teljes esztendőre elvette az Anjouk kedvét a tengeri hadakozástól.

Gályáival kiszabadította fogságából Manfréd király özvegyét is. Mallorca szigetét szinte ellenállás nélkül foglalta el. Rosasi győzelmével megakadályozta a tervezett inváziót, azt, hogy a franciák partra szállhassanak Katalóniában. A tengeri csatában majdnem a támadó francia flotta egyharmada semmisült meg. Francia rabszolga-kereskedőket és idegen kalmárokat, emberkufárokat és lélekcsiszárokat hajítottatott bele a tengerbe. Később Ruggerio di Lauria lett a spanyol trónörökös, azaz Szicília kormányzójának tanácsadója, alkirályi rangban. Sikereinek nagy része volt abban, hogy Aragónia meg tudta szerezni, sőt meg tudta tartani Szicília szigetét, az Anjoukkal szemben.

A szicíliai vecsernye közelebbi és távolabbi következményei

Ugyanabban az esztendőben, 1285-ben, alig egy év alatt azonban sok minden megváltozott. Egyaránt meghalt a konfliktus főszereplői közül Péter aragóniai király, Szicília ura; Anjou Károly, Szicília elvesztője; és maga IV. Márton pápa, az Anjouk támogatója és támogatótja; sőt még Merész Fülöp, Franciaország uralkodója is, nem is beszélve a konstantinápolyi Mihály császárról. A harc Szicíliáért egészen 1302-ig húzódott el ugyan, de a tények lényegesen nem változtak meg: az aragónok uralták Szicília szigetét, az Anjouk pedig Dél-Itália szárazföldjét (az olasz csizma sarkát), Nápoly, mint főváros birtokában. Bizánc megmenekült az Anjouk jelentette veszélytől, s még kétszáz esztendőig haldokolhatott az egykor oly fényes birodalom.

Szicília szigetének lakói mind a mai napig megünneplik a szicíliai vecsernye jeles dátumát, s nemzeti forradalmi jelleget tulajdonítanak neki. Palermo központját szintén a vecsernyéről nevezték el. Ha véletlenül Szicília szigetére utazunk, el ne mulasszuk megnézni Palermo főterén a katedrális, a Szentlélek-templomot, a Santo Spirito-székesegyházat.

A vecsernyének sokkal nagyobb volt a hatása, mint azt a szicíliaiak gondolhatták volna akkoriban. Megmutatta, hogy Anjou Károly álmai az általa vezetett világbirodalomról, teljesen irreálisak. A nápolyi Anjou-királyság nem volt többé világhatalom. Az Anjouk kénytelen-kelletlen ugyan, de fel kellett, hogy hagyjanak világhódító terveikkel, hiszen még Szicília szigetét sem tudták visszaszerezni. Kiderült, hogy számukra egyformán távol van kelet vagy nyugat, észak vagy dél meghódítása, s a terjeszkedés meghaladja az erőiket.

Anjou Károly dédunokája, Károly Róbert s ükunokája Nagy Lajos, azonban magyar királyok lettek.

A franciák sem felejtették el a szicíliai vecsernyét sohasem, emlékezetükből nem lehetett kitorolni. Kétszáz esztendővel később, 1494-ben, XII. Lajos francia király, tervezett itáliai hadjárata előtt kijelentette a jelenlévő követeknek:

„Milánóban fogok reggelizni, és az ebédet már Rómában fogom elkölteni, majd Nápolyban ugyanazom!”

A vendég udvaroncok közül az egyik, a spanyol nagykövet, a grand elmosolyodott, s így válaszolt: „Rendben Felsőged, ha meg tudja tartani a menetrendjét, éppen idejében ér majd Szicíliába, a vecsernyére...”

Mester Béla

Diplomáciatörténeti érdekességek III.

A weimari köztársaság külpolitikája

Fotó: Internet

A weimari köztársaság hivatalosan 1919. február 6-án alakult meg, amikor a forrongó, nem biztonságos Berlinton távol, Weimarban összeült a nemzetgyűlés, amelynek képviselőit a választók 1919. január 19-én választották meg. 1919. február 11-én Friedrich Ebert a szociáldemokrata párt (SPD) vezetője lett a birodalmi elnök. 1919. február 13-án létrejött az első weimari kormány Philipp Scheidemann vezetésével. Jogosan merül fel a kérdés, hogy honnan kell, lehet számítani a weimari köztársaság magalakulását, ha és amennyiben ezen új alkotmányjogi berendezkedés diplomáciatörténetét, még ha oly vázlatosan is, át szeretnénk tekinteni.

Mindenképpen szükséges időben valamelyest visszamenni, már csak azért is, mert volt egy nagy háború, amelyet le kellett zárni fegyverszünettel és békekötéssel. És a háború végén forradalmi hullám söpört végig Németországon.

Nézzük a tényeket! Az 1918. október 3-án alakult, Max von Baden kancellár vezette kormány október 4-től jegyzékváltásba kezdett Wilson elnökkel, illetve az antant vezetésével. Baden kormánya, egyetértve a Legfelsőbb Hadvezetőséggel, hajlandó volt fegyverszünetet kötni a Wilson amerikai elnök által 1918. január 8-án megfogalmazott 14 pont alapján. Eközben Németország forradalmasodott. 1918. november 9-én a kancellár bejelenti II. Vilmos és a trónörökös lemondását. November 10-én II. Vilmos

Hollandiába menekült, száműzetésbe. Nagyon érdekes, hogy majd november 28-án írt alá egy nyilatkozatot arról, hogy lemond a császári és porosz királyi trónról. November 9-én Max von Baden lemond, és átadja a hatalmat Friedrich Ebertnek. Másnap a szociáldemokratákból és a többségi szociáldemokratákból megalakul a Népmegbízottak Tanácsa. Itt egy pillanatra meg kell állnunk. Voltaképpen azért, mert Max von Baden már kijelölte azt a bizottságot, amely aláírja a győztesekkel a fegyverszüneti egyezményt. Erre a compiégné-i erdőben Foch marsall szalonkocsijában került sor. A német delegáció vezetője Matthias Erzberger, centrum-párti politikus. Az 1918. november 11-én aláírt okmány előírásai (melyek leírását az indokolja, hogy szinte teljesen (!) lefegyverezte a német hadsereget, és ez a későbbi külpolitikai események szempontjából sem mellékes) a következők:

1. Belgium és Franciaország megszállt területeinek, illetve Luxemburnak és Elzász-Lotaringiának 15 napon belüli kiürítése.
2. 5000 löveg, 25 000 gépfegyver, 3000 aknavető, 1700 vadász- és bombázógép átadása.
3. A Rajna bal partján lévő német területek, továbbá Mainz, Koblenz és Köln városának kiürítésével a jobb parti hídfők megszállása a szövetségesek által.
4. 5000 mozdony, 150 000 vasúti kocsis és 5000 teherautó átadása.

5. Valamennyi tengeralattjáró és a német flotta átadása.
6. A volt Osztrák-Magyar Monarchia, Törökország és Románia területén állomásozó német csapatok kivonása.
7. A szövetséges tengeri blokádnak fenntartása. (Ami nem csupán a békediktátum aláírásáig (1919. június 28.), hanem július 15-ig tartott, újabb több százezer német nő, gyermek, idős ember éhhalálát okozva! M.B.)

A Népmegbízottak Tanácsában a külügyért Hugo Haase felelt, de csak az új kormány megalakulásáig, ekkor a párton kívüli Ulrich von Brockdorff-Rantzau lett a külügyekért felelős. A német külügyi apparátusban szinte csak a legfelsőbb szinten történt személycsere, egyébként maradt a régi, császári apparátus. A Népmegbízottak Tanácsa súlyos külpolitikai nehézségek előtt állt. 1919 elején a keleti német területek egy jó részét az újjászülető lengyel állam akarta elszakítani, nyugaton francia támogatással körvonalazódott egy szeparatista „Rajnai Köztársaság”, az önjelölt Hans Adam Dorten elnökletével.

Közben új törvényes kormánya lett Németországnak, 1919. február 13-án. Párizsban pedig megnyílt a békekonferencia, 1919. január 18-án. Az időpont kiválasztása nem esetleges, nagyon is tudatos volt a franciák részéről. 1871. január

Fotó: Internet

18-án éppen ott, Versailles-ben kiáltották ki a Német Császárságot.

Egészen újszerű eljárást alkalmaztak Párizsban a győztesek. A diplomáciatörténetben addig az ún. kompenzációs béketárgyalás létezett, ami azt jelentette, hogy a győztes és vesztes fél diplomatái a zöld asztalnál minden fontos területi, kártérítési ügyet megtárgyaltak, úgy, hogy a vesztest ne alázzák meg, normális módon minden kérdésben mindkét fél számára elfogadhatóan megegyeztek. A vesztfáliai béke (1648. október 24.) óta azt a szokást nem sértették meg (Bécs, 1814/15, és Párizs 1856), hogy a veszteseknek egyenjogú részvételt biztosítottak a közös tárgyalásokon, az európai béke helyreállítására, a győztesek mindig ügyeltek arra, hogy a veszteseket ne diszkriminálják, sem politikai státusukban gyengítsék, tehát hogy a hatalmi egyensúly veszélyeztetését elkerüljék (Tehát a vesztest valamivel „kompenzálták”). Ezzel ellentétben Párizsban csak a győztesek tárgyaltak, a veszteseket épp meghallgatták, de az érdemleges döntésekbe nem vonták be őket. Most ettől eltértek, hogy Franciaország biztonsági igényét Németországgal szemben biztosítsák. Ez csak úgy történhetett, ha Németországot tartósan meggyengítik politikailag, katonailag, gazdaságilag. A másik ok a korábbi elvek feladására, Wilson univerzalista céljai: „egy világ”, amely demokratikus és békés, megkoronázva a Nemzetek Szövetsége elvével.

A németeknek a szerződés tervezetét 1919. május 7-én adták át. Tizennégy napot adtak az írásbeli megjegyzések megtételére. Az összes német párt vehemensen elítélte a győztesek tervezetét. Június 16-án adták át a németeknek a Clemenceau által megfogalmazott, gyűlölettel teli kísérőjegyzéküket. Ötnapos határidőt szabtak. Ha a németek nem teljesítik, akkor az antant megteszi a szükséges katonai lépéseket. 1919. június 20-án a Scheidemann vezette kor-

mány lemondott. Másnap a szociáldemokrata Gustav Bauer vezetésével új kormány alakult, amelynek külügyminisztere a szintén szociáldemokrata Hermann Müller lett. A versailles-i békediktátumot Hermann Müller és a centripárti közlekedésügyi miniszter Johannes Bell írta alá 1919. június 28-án. A szerződés 1920. január 10-én lépett érvénybe, miután valamennyi résztvevő hatalom ratifikálta. A nemzetközi jogban addig soha nem létezett, páratlan unikum volt a szerződés. Mint egy könyv, 260 oldal, 440 cikkelyt fogott át, és az ahhoz tartozó függeléseket.

A Kedves Olvasót nem fogjuk részletekbe menően a német szerződés pontjaival fásasztani. Unalmas is lenne, másrészt egy külön cikkre lenne szükség, ha csak nagy vonalakban is ismertetni szeretnénk. Itt csupán a németek számára legfontosabb, leginkább sérelmes pontokat tekintjük át.

1. 231. cikkely, a háborús bűnösség kérdése. E szerint a háborút Németország és szövetségesei robbantották ki, és ők felelősek minden emberveszteségért és anyagi kárért. (A háborús felelősség kérdését alaposan tárgyaltuk az alábbi írásunkban: Hajdúsági Tükör, 2014. 3. szám). Ez a cikkely a németek számára pusztítóan hatott, és úgy érezték, hogy alapvetően diszkriminálja őket, kítaszítva a kultúrnemzetek közösségéből. Érdekes mozzanatként hozzáfűznénk, hogy a győztesek elfelejtkeztek arról a 800 000 civil németről, akik a brit blokád következtében éhen haltak. Ez a fajta tengeri blokád egyébként súlyosan sértette a nemzetközi jogot!
2. A mértéktelen jóvátételi összeg. A szerződés nem közli az összeget, csak annyit ír elő, hogy majd egy szövetségközi bizottság állapítja meg annak mértékét. Addig is fizessen a Német Birodalom

20 milliárd aranymárkát. A szövetségesek párizsi konferenciájukon (1921. január 24-29.) megállapították, hogy Németországnak 42 éven át 226 milliárd aranymárkát kell jóvátételként fizetnie. Többet mint az éves német nemzeti össztermék! Németország ezt elutasította. Ezt követően a Jóvátételi Bizottság 1921. április 27-én 132 milliárd aranymárkában állapította meg az összeget, ultimátummal egybekötve.

3. Területi rendelkezések. Azonnal le kell mondani az alábbi területekről: a) Elzász Lotaringia Franciaországnak, b) Nyugat-Poroszország, Posen Lengyelországnak, 3) Memel-vidék először Franciaországnak, majd 1923-ban Litvániának, 4) Danzig városa, amely névleg szabad városként a Népszövetség felügyelete alatt áll, ténylegesen Lengyelorszáé, 5) az összes gyarmati területről le kell mondani, amelyek nemzetközi jogilag mint mandátumok a Népszövetség alá tartoztak, ténylegesen azonban brit, francia, japán ellenőrzés alá kerültek. Néhány helyen népszavazást írtak ki, melyeknek nyertesei: Belgium, Dánia, Lengyelország. Más eset a Saar-vidék. Ez népszövetségi ellenőrzés alá került 15 évre, igaz gazdaságilag Franciaország hasznosíthatta. Mindent összevéve Németország területének 1/7-ét, lakosságának 10%-át veszítette el. Gazdaságilag a vasérctermelés 50%-át, a kőszéntermelés 25%-át, a burgonyatermelés 17%-át és a búzatermő vidékek 13%-át veszítette el.
4. Leszerelési rendelkezések. Meg kellett szüntetni az általános védőtelezettséget. Németország hivatásos hadsereget állíthatott fel, maximum 100 000 fővel. A tisztikar 4000 fős lehetett. A haditengerészet 15 000 fős. Fel kellett oszlat-

ni a nagyvezérkart . A német hadsereget sem páncélosokkal, sem nehéz lövegekkel nem lehetett felszerelni. Tengeralattjárók építése tilos volt. Légierőt sem tartathatott az ország. A határ menti erődítményeket le kellett bontani. Minden katonai dologra egy szövetséges bizottság felügyelt.

5. Szankciós rendelkezések.

Ezek akkor lépnek érvénybe, ha Németország a fenti rendelkezéseket nem tartja be. Az ilyen esetben hozandó intézkedések az alábbiak: behozatali tilalmak, gazdasági és pénzügyi kényszerintézkedések. És voltaképpen hamar megmutatkozott, hogy ezek a szankciók a német területek katonai megszállásának kiterjesztését is jelentették. Ilyen volt 1921. március 8-án az ún. szankciós városok - Düsseldorf, Duisburg, Ruhrort - elfoglalása.

6. Kiszolgáltatási cikkely.

A legfőbb német politikai, katonai vezetők kiszolgáltatása és nemzetközi bíróság elé állítása. Első helyen II. Vilmos császárt vádolták a nemzetközi erkölcs, és a szerződések szentségének súlyos megsértése miatt. A katonai vezetőket „háborús bűnösök” elkövetése miatt vádolták. A kiadásokra nem került sor. Néhány per német bíróság előtt zajlott le, Lipcsében. Ott is csak tengeralattjáró parancsnokokat ítélték el, minimális büntetéssel. Ezen cikkely különleges jelentősége abban áll, hogy a jog ősi intézményét, az amnesztiát érintette. A addigi (1919-ig) nemzetközi békeszerződések szerves részét képezte az amnesztia, amit a legyőzött diszkriminálásával megszegtek most .

7. A keleti békeszerződések annullálása. A következőkről van szó: a) 1918. március 3., Szovjet-Oroszországgal, b) 1918. március 7., Finnországgal, c) 1918. május 7., Romániával. Jóllehet ezen országok egyi-

ke sem vett részt a párizsi békeszerződés létrejöttében.

8. Cikkely a Népszövetség létrejöttéről. Az 1919. június 16-i kísérőjegyzékben Németország belépését szándékosan, nyomatékosan megtagadták. A háború vesztes országainak, így Németországnak, megfelelő „jóviselet” esetén a jövőbeli tagságot kilátásba helyezték.

Összegzésképpen megállapítható, hogy Németországot a nemzetközi életben mind diplomáciailag, mind gazdaságilag elszigetelték. A német külpolitika vezetői előtt két lehetőség állt: vagy a teljesítési politika, amely talán némi mozgásteret nyit az ország számára, vagy a kockázatokkal terhelt revizionizmus.

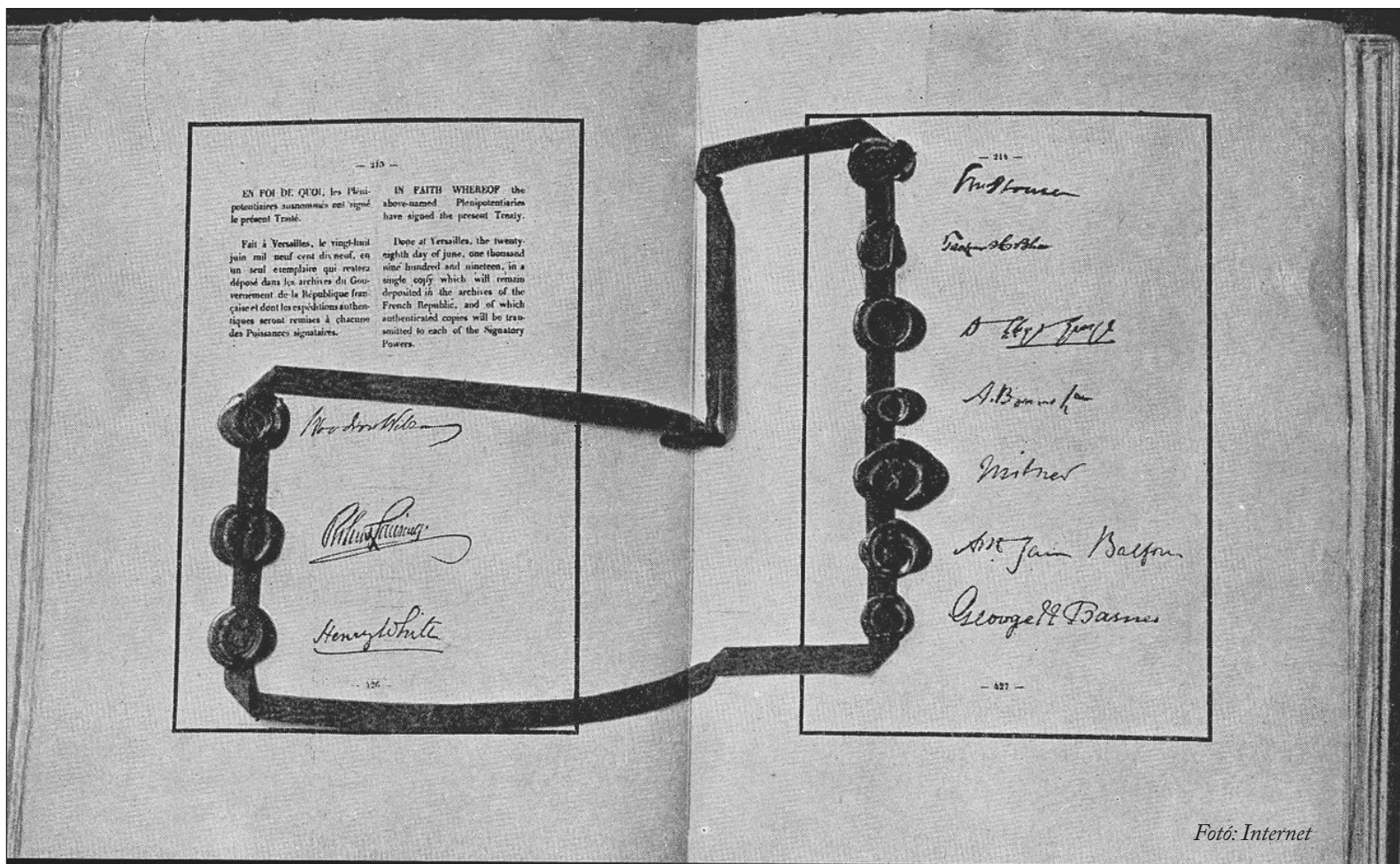
Elsőként az új német alkotmányt kellett létrehozni, és az alapján a demokratikus szervezet. Ez 1919. július 31-én történt (az Alkotmány elfogadása), amit augusztus 19-én hirdettek ki. A külpolitika intézésének joga kizárólag a birodalom, azaz a központi kormány kezében volt. Az egyes német államok követküldési jogát (Berlinbe) megszüntették. A birodalmi elnök jogkörébe tartozott a birodalom nemzetközi jogi képviselése, a külföldi hatalmakkal való szerződések megkötése és a követek meghatalmazása. Az irányelvek megszabásának kompetenciája, ami a külpolitikát illeti, a birodalmi kancellár jogkörébe tartozott. A külügyminiszter, a miniszterelnök által megszabott irányelveken belül a rábízott ügyviteli ágat önállóan és a Reichstaggal szemben saját felelősségére intézte. Magyarul a miniszterelnöknek és a Birodalmi Gyűlésnek tartozott felelősséggel. A hadüzenetek és békekötések a parlament (Reichstag) beleegyezése nélkül nem voltak lehetségesek. Ugyanúgy minden szövetségekötés és szerződés, idegen államokkal a Reichstag beleegyezését igényelte.

A versailles-i békediktátum a weimari köztársaság külpolitikai szuverenitását és cselek-

vési szabadságát több szempontból korlátozta. Így például az 1920 elején Párizsban létrejött Szövetséges Nagyköveti Konferencia, amelynek jogköre a rendelkezések betartása, és felügyelete volt, amelynek utasításait a német kormánynak teljesítenie kellett. Ugyanez vonatkozik a Szövetséges Jótételi Bizottságra, valamint a Szövetségesközi Rajnai Bizottságra is. A külső gyengeséghez a kínos belső helyzet is hozzájárult. Csak felsorolászerűen: Kapp-puccs, szélsőbaloldali felkelések a Rajna mentén és a Ruhrvidéken. A kormány reguláris erővel verte le ezeket, igénybe véve a semleges Rajna-zónát. Meg is lett a következménye, hiába kérték a franciák, belgák megértését. 1920. április elején ezen utóbbi országok csapatai megszállták az alábbi területeket: Frankfurt am Main, Darmstadt, Hanau és a környező délhesseni terület.

További külpolitikai sűrűlódáshoz vezetett a fentebb említett kiszolgáltatási cikkely érvényesítésének szándéka. A győztesek egy ideiglenes listát állítottak össze 1590 névvel, amit később redukáltak. 1920. januárjában főleg II. Vilmos kiadását kérték a holland kormánytól, de ezt a megfélemlítés ellenére a hollandok megtagadták. Az új német kormány külügyminisztere, a pártonkívüli Walter Simons, egyetértésben a miniszterelnökével a teljesítési politika hívei voltak. A céljuk, apró lépésekben a revízió volt. A területek, amiben rugalmasan politizáltak: szénszállítás, pénzügyi jóvátétel, katonai leszerelés.

A rugalmasság meghozta az eredményét. Az USA a versailles-i diktátumot belpolitikai okokból nem írta alá, most, 1921-ben a németek felkérését a közvetítésre, elutasította. De! 1921. augusztus 25-én, Berlinben egy külön német-amerikai békét kötöttek. Voltaképpen tehát sikerült a Németországot körülvevő gyűrűt megtörni. A sikeres diplomácia folytatása Keleten következett be.

Fotó: Internet

Tűzben született... – Szekeres Szilvia fazekas kiállítása